

EDIȚIE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

الأصول من علم
الأصول

Al-Uṣūl min ‘Ilm al-Uṣūl

Uṣūl min ‘Ilm al-Uṣūl

Muḥammad ibn Ṣāliḥ
al-‘Uthaymīn

INSTITUTUL TAWHID
tawhid.ro

Muḥammad ibn Ṣāliḥ al-‘Uthaymīn

Uṣūl min ‘Ilm al-Uṣūl

Fundamente din știința uṣūl al-fiqh

الأصول من علم الأصول

Fundamente din știința uṣūl al-fiqh

Traducere: Institutul Tawhid

Institutul Tawhid

România · 2026

Titlul original: الأصول من علم الأصول
Ediție în limba română
Institutul Tawhid · <https://www.tawhid.ro>

Texte arabe coranice adăugate editorial: Tanzil Project, text Uthmani v1.1, © 2007–2026
Tanzil Project, CC BY 3.0 · <https://tanzil.net>. Traducerea românească și notele sunt
păstrate integral. Fragmentele arabe sunt indicate ca atare; în celelalte cazuri este
reprodus textul arab integral al versetului sau pasajului indicat.

Cuprins

Introducerea autorului	1
1 Uşul al-Fiqh	2
Definiţia sa	2
Folosul ştiinţei uşul al-fiqh	4
2 Hotărârile juridice (al-Aḥkām)	5
Categoriile hotărârilor juridice	5
Hotărârile normative (al-aḥkām al-taklīfiyyah)	6
Hotărârile de stabilire (al-aḥkām al-waḍʿiyyah)	7
3 Cunoaşterea (al-ʿIlm)	10
Definiţia sa	10
Categoriile cunoaşterii	11
4 Vorbirea şi expresiile (al-Kalām)	12
Definiţia sa	12
Categoriile vorbirii	13
5 Sensul propriu şi sensul figurat (al-Ḥaqīqah wa-l-Majāz)	16
Atenţionare	18
6 Porunca (al-amr)	20
Definiţia poruncii	20
Formele poruncii	20
Ce implică, în principiu, forma poruncii	22
Ceea fără de care lucrul poruncit nu poate fi împlinit	25
7 Interdicţia (an-nahy)	26
Definiţia interdicţiei	26
Ce implică, în principiu, forma interdicţiei	27
Cine intră sub adresarea poruncii şi a interdicţiei	29
Poruncile şi interdicţiile îi cuprind pe musulmani şi pe necredincioşi	30
Piedicile responsabilităţii juridice (mawānīʿ at-taklīf)	31
8 Generalul (al-ʿāmm)	33
Definiţia	33
Formele care exprimă generalitatea	33
Aplicarea textului general	38
9 Particularul şi particularizarea (al-khaṣṣ wa-t-takhsīṣ)	40

Particularul (al-khāṣṣ)	40
Particularizarea (at-takḥṣīs)	40
Dovezile conectate ale particularizării	40
1. Excepția (al-istiḥnāʿ)	40
Condițiile excepției	41
2. Condiția (ash-shart)	43
3. Calificarea (aṣ-ṣifah)	43
Dovezile separate ale particularizării	44
10 Absolutul și restricționatul (al-muṭlaq wa-l-muqayyad)	49
Definiția absolutului (al-muṭlaq)	49
Definiția restricționatului (al-muqayyad)	49
Aplicarea textului absolut	50
11 Textul neclar și textul explicat (al-mujmal wa-l-mubayyan) ..	52
Definiția lui al-mujmal	52
Definiția lui al-mubayyan	53
Cum se lucrează cu un text mujmal	54
12 Sensul aparent și sensul interpretat (aḏ-ḏāhir wa-l-	
muʿawwal)	56
Definiția lui aḏ-ḏāhir	56
Aplicarea sensului aparent	56
Definiția lui al-muʿawwal	56
Cele două feluri de taʿwīl	57
13 Abrogarea (an-naskh)	58
Definiția	58
Ceea ce nu poate fi abrogat	59
Condițiile naskh-ului	60
Felurile naskh-ului după ceea ce este abrogat	61
Felurile naskh-ului după dovada care abrogă	62
Înțelepciunile naskh-ului	63
14 Relatările (al-akhbār)	64
Definiția khabar-ului	64
Aprobarea Profetului ﷺ	66
Împărțirea relatării după cel căruia îi este atribuită	67
Împărțirea relatării după numărul căilor de transmitere	67
Formulele de transmitere (ṣiyagh al-adāʿ)	68
15 Consensul (al-ijmāʿ)	70
Definiția	70

	Felurile ij mā [°] -ului	71
	Condițiile ij mā [°] -ului	72
16	Analogia juridică (al-qiyās)	74
	Definiția	74
	Condițiile qiyās-ului	76
	Felurile qiyās-ului	78
	Qiyās ash-shabah - analogia prin asemănare	79
	Qiyās al- [°] aks - analogia inversă	79
17	Contradicția aparentă dintre dovezi (at-Ta [°] āruḍ)	81
	Definiția	81
	Prima categorie: două dovezi generale	81
	A doua categorie: două dovezi particulare	83
	A treia categorie: o dovadă generală și una particulară	85
	A patra categorie: fiecare dovadă este mai generală într-o privință și mai particulară în alta	85
18	Ordinea și preferința dintre dovezi	88
19	Mufti-ul și mustafti-ul	89
	Condițiile pentru permisiunea de a da fatwā	89
	Când devine obligatorie fatwā	90
	Ceea ce îi revine celui care cere fatwā	90
20	Ijtihād-ul	91
	Definiția	91
	Condițiile ijtihād-ului	91
	Ceea ce îi revine mujtahidului	92
21	Taqlid-ul	93
	Definiția	93
	Situațiile în care se recurge la taqlid	93
	Felurile taqlid-ului	94
	Fatwā dată prin taqlid	95
	Încheierea autorului	97
	Referințele autorului	98
	Întrebări asupra materiei	99
	Uṣūl al-fiqh	99
	Hotărârile juridice	99
	Cunoașterea	99
	Vorbirea și expresiile	100
	Categoriile vorbirii	100

Ḥaḳīqah și majāz	100
Porunca	100
Interdicția	101
Cine intră sub adresarea poruncii și a interdicției	101
Piedicile responsabilității juridice	101
Generalul	101
Particularul	101
Absolutul și restricționatul	102
Mujmal și mubayyan	102
Zāhir și mu'awwal	102
Naskh-ul	102
Relatările	103
Ijmā' -ul	103
Qiyās-ul	103
Contradicția aparentă	104
Ordinea dintre dovezi	104
Muftī-ul și mustaftī-ul	104
Ijtihād-ul	104
Taqlīd-ul	104
Glosar de termeni arabi și tehnici	105

Notă asupra traducerii

Această ediție românească urmărește textul arab al lucrării al-Uṣūl min ʿIlm al-Uṣūl. Structura capitolelor, definițiile, exemplele și întrebările de recapitulare ale autorului sunt păstrate.

Versetele coranice sunt păstrate în arabă acolo unde forma expresiei este relevantă pentru demonstrația de uṣūl al-fiqh și sunt însoțite de redarea sensului în română. Termenii tehnici arabi sunt transliterați consecvent, iar la final a fost adăugat un glosar românesc extins pentru termenii păstrați în arabă. Notele bibliografice ale ediției arabe sunt păstrate ca note de subsol.

Introducerea autorului

Toată lauda îi aparține lui Allah. Îl laudăm, Îi cerem ajutorul, Îi cerem iertare și ne căim înaintea Lui. Căutăm adăpost la Allah de răul sufletelor noastre și de faptele noastre rele. Pe cel pe care Allah îl călăuzește nimeni nu-l poate rătăci, iar pe cel pe care El îl lasă să rătăcească nimeni nu-l poate călăuzi. Mărturisesc că nimeni nu are dreptul de a fi adorat în afară de Allah, Unicul, fără asociat, și mărturisesc că Muḥammad este robul și Trimisul Său. Fie ca Allah să trimită binecuvântări și pace asupra lui, asupra familiei sale, a Companionilor săi și asupra celor care îi urmează cu bunătate până în Ziua Judecății.

În continuare: aceasta este o lucrare concisă despre uṣūl al-fiqh, pe care am scris-o potrivit programei stabilite pentru anul al treilea de învățământ secundar din institutele de studii islamice.

Am numit-o:

„al-Uṣūl min ‘Ilm al-Uṣūl”

„Fundamente din Știința Uṣūl al-Fiqh”

Îl rog pe Allah să facă lucrarea noastră sinceră numai pentru El și folositoare robilor lui Allah. Cu adevărat, El este Apropiat și răspunde rugăciunilor.

1 Uṣūl al-Fiqh

Definiția sa

Uṣūl al-fiqh poate fi definit din două perspective:

1. Din perspectiva celor două cuvinte care alcătuiesc expresia, adică „uṣūl” și „fiqh”.

Uṣūl este pluralul lui aṣl, adică „fundament” sau „origine”: ceea ce servește drept bază pentru altceva. De pildă, fundamentul unui zid este temelia sa, iar originea unui copac este partea din care se ramifică crengile sale. Allah Preaînaltul spune:

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ
أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ

„Nu vezi cum Allah dă drept pildă un cuvânt bun asemenea unui copac bun, a cărui rădăcină este trainică, iar ramurile sale sunt în cer?”

[Ibrāhīm 14:24]

Fiqh, din punct de vedere lingvistic, înseamnă „înțelegere”. Autorul citează apoi cuvântul lui Allah:

وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي

„Și dezleagă nodul limbii mele.” [Tā-Hā 20:27] Notă: în textul tipărit este citat numai versetul 27. Legătura lexicală explicită cu sensul de „înțelegere” apare în continuarea imediată a pasajului coranic, nu în fragmentul tipărit aici; traducerea păstrează însă citatul exact al sursei.

[طه: 27]

În terminologia de specialitate, fiqh-ul este: cunoaşterea hotărârilor juridice islamice practice pe baza dovezilor lor detaliate.

Prin „*cunoaştere*” se au în vedere atât cunoaşterea certă, cât şi aprecierea predominantă (ẓann), deoarece perceperea hotărârilor de fiqh poate fi uneori certă şi alteori probabilă, cum se întâmplă în numeroase chestiuni de fiqh.

Prin „*hotărâri juridice islamice*” se înţeleg hotărârile permise din Sharī‘ah, precum obligaţia şi interdicţia. Această precizare exclude judecăţile raţionale, precum faptul că întregul este mai mare decât partea, şi judecăţile obişnuite bazate pe experienţă, precum constatarea că într-o noapte rece şi senină poate cădea rouă.

Prin „*practice*” se au în vedere chestiunile care nu țin de credinţă, precum rugăciunea şi zakāh-ul. Sunt excluse astfel chestiunile de credinţă, precum afirmarea unicătăii lui Allah şi cunoaşterea Numelor şi Atributelor Sale; acestea nu se numesc fiqh în această terminologie.

Prin „*pe baza dovezilor lor detaliate*” se au în vedere dovezile de fiqh legate de probleme juridice concrete. Această precizare exclude uşul al-fiqh, deoarece acesta studiază dovezile generale şi principiile globale ale fiqh-ului.

2. Din perspectiva faptului că expresia „*uşul al-fiqh*” a devenit numele acestei discipline. În acest sens, ea se defineşte astfel: ştiinţa care cercetează dovezile generale ale fiqh-ului, modul de folosire a lor pentru deducerea hotărârilor şi situaţia celui care deduce aceste hotărâri.

Prin „*dovezile generale*” se înţeleg regulile de ansamblu, precum: „*porunca indică obligaţia*”, „*interdicţia indică prohibiţia*” şi „*validitatea implică producerea efectelor juridice*”. Dovezile detaliate sunt astfel excluse; în uşul al-fiqh ele sunt menţionate numai pentru a ilustra o regulă.

Prin „*modul în care se deduc hotărârile din ele*” se înţelege cunoaşterea felului în care hotărârile sunt extrase din dovezi, prin studierea regulilor expresiilor şi a semnificaţiilor lor: general şi particular, absolut şi restricţionat, abrogator şi abrogat şi alte

asemenea teme. Prin cunoaşterea acestora se pot deduce hotărârile juridice din dovezile fiqh-ului.

Prin „*situația celui care deduce*” se înțelege cunoaşterea situației mujtahidului. El este numit în definiția arabă al-mustafid, adică cel care obține el însuși hotărârile din dovezile lor după ce a atins nivelul ijtihād-ului. De aceea, uşul al-fiqh studiază mujtahidul, condițiile ijtihād-ului, hotărârea referitoare la acesta și chestiuni asemănătoare.

Folosul științei uşul al-fiqh

Uşul al-fiqh este o știință de mare valoare, deosebit de importantă și bogată în folos. Beneficiul ei este dobândirea capacității prin care cineva poate extrage hotărârile juridice islamice din dovezile lor pe baze corecte.

Primul care a sistematizat-o ca disciplină independentă a fost imamul al-Shāfiʿī, Muḥammad ibn Idrīs رحمہ اللہ. După el, savanții au continuat această muncă și au scris lucrări de diferite feluri: în proză și în versuri, concise și ample, până când uşul al-fiqh a devenit o disciplină de sine stătătoare, cu propria sa structură și propriile sale caracteristici.

Hotărârile juridice (al-Aḥkām)

Aḥkām este pluralul lui ḥukm. Din punct de vedere lingvistic, ḥukm înseamnă „*judecată*” sau „*hotărâre*”.

În terminologia de specialitate, hotărârea juridică este: ceea ce rezultă din adresarea Sharī‘ah legată de faptele celor supuși responsabilității religioase (mukallaḥūn), sub forma unei cereri, a unei opțiuni sau a unei stabiliri juridice.

Prin „*adresarea Sharī‘ah*” se înțeleg Coranul și Sunnah.

Prin „*legată de faptele celor supuși responsabilității*” se înțelege ceea ce privește acțiunile lor, fie că este vorba despre cuvinte sau fapte, despre a face ceva sau a se abține de la ceva. Sunt excluse astfel chestiunile care țin de credință, deoarece în această terminologie ele nu sunt numite aḥkām.

Prin „*cei supuși responsabilității*” se au în vedere cei cărora, prin natura lor, li se poate aplica responsabilitatea juridică. În această formulare intră, din acest punct de vedere, și copilul și persoana lipsită de discernământ.

Prin „*cerere*” se înțelege porunca sau interdicția, fie în mod obligatoriu, fie ca recomandare.

Prin „*opțiune*” se înțelege ceea ce este permis (mubāḥ).

Prin „*stabilire juridică*” se înțeleg validitatea, invaliditatea și alte lucruri asemănătoare pe care Legiuitorul le-a stabilit drept semne sau caracteristici pentru producerea ori anularea efectelor juridice.

Categoriile hotărârilor juridice

Hotărârile Sharī‘ah se împart în două categorii: hotărâri normative (taklīfiyyah) și hotărâri de stabilire (waḍ‘iyyah).

Hotărârile normative (al-aḥkām al-taklīfiyyah)

Hotărârile normative sunt cinci: obligatoriu (wājib), recomandat (mandūb), interzis (muḥarram), nerecomandat (makrūh) şi permis (mubāḥ).

1. Obligatoriu (wājib). Din punct de vedere lingvistic, wājib înseamnă ceea ce este căzut/stabilit şi ceea ce este necesar. În terminologia de specialitate: ceea ce Legiuitorul a poruncit în mod obligatoriu, precum cele cinci rugăciuni zilnice.

Prin formularea „*ceea ce Legiuitorul a poruncit*” sunt excluse lucrurile interzise, nerecomandate şi permise. Prin formularea „*în mod obligatoriu*” este exclus ceea ce este doar recomandat.

Cel care îndeplineşte un wājib din ascultare este răsplătit, iar cel care îl abandonează merită pedeapsă. Wājib-ul mai este numit farḍ, farīdah, ḥatm şi lāzim.

2. Recomandat (mandūb). Din punct de vedere lingvistic, mandūb înseamnă „*cel chemat*”. În terminologia de specialitate: ceea ce Legiuitorul a poruncit fără a impune în mod obligatoriu, precum rugăciunile regulate suplimentare (al-rawātib).

Prin formularea „*ceea ce Legiuitorul a poruncit*” sunt excluse lucrurile interzise, nerecomandate şi permise. Prin formularea „*fără a impune în mod obligatoriu*” este exclus wājib-ul.

Cel care îl îndeplineşte din ascultare este răsplătit, iar cel care îl lasă nu este pedepsit. Se mai numeşte sunnah, masnūn, mustaḥabb şi nafl.

3. Interzisul (muḥarram). Din punct de vedere lingvistic, muḥarram înseamnă „*oprit*”. În terminologia de specialitate: ceea ce Legiuitorul a interzis în mod obligatoriu, cerând abandonarea lui, precum nesupunerea faţă de părinţi.

Prin formularea „*ceea ce Legiuitorul a interzis*” sunt excluse lucrurile obligatorii, recomandate şi permise. Prin formularea „*în mod obligatoriu, cerând abandonarea lui*” este exclus makrūh-ul.

Cel care abandonează lucrul interzis din ascultare este răsplătit, iar cel care îl săvârşeşte merită pedeapsă. El mai este numit maḥzūr sau mamnūʿ.

4. Nerecomandat (makrūh). Din punct de vedere lingvistic, makrūh înseamnă „*ceea ce este detestat*”. În terminologia de

specialitate: ceea ce Legiuitorul a interzis, dar nu într-un mod care impune obligatoriu abandonarea lui, precum a lua sau a oferi ceva cu mâna stângă.

Prin formularea „*ceea ce Legiuitorul a interzis*” sunt excluse lucrurile obligatorii, recomandate și permise. Prin formularea „*nu într-un mod care impune obligatoriu abandonarea lui*” este exclus muḥarram-ul.

Cel care abandonează un makrūh din ascultare este răsplătit, iar cel care îl face nu este pedepsit.

5. Permisul (mubāḥ). Din punct de vedere lingvistic, mubāḥ înseamnă „*declarat/deschis*” și „*îngăduit*”. În terminologia de specialitate: ceea ce, prin el însuși, nu este legat nici de o poruncă și nici de o interdicție, precum a mânca noaptea în Ramaḍān.

Prin formularea „*nu este legat de o poruncă*” sunt excluse wājib-ul și mandūb-ul, iar prin „*nici de o interdicție*” sunt excluse muḥarram-ul și makrūh-ul.

Prin formularea „*prin el însuși*” este avut în vedere faptul că un lucru permis poate ajunge să fie legat de o poruncă fiindcă servește drept mijloc către ceva poruncit, sau de o interdicție fiindcă servește drept mijloc către ceva interzis. În acest caz, el primește hotărârea scopului către care conduce, fără ca aceasta să-i înlăture caracterul de bază de lucru permis.

Atât timp cât rămâne în starea de simplă permisiune, asupra lui nu se leagă nici răsplată, nici pedeapsă. Mubāḥ-ul mai este numit ḥalāl și jā'iz.

Hotărârile de stabilire (al-aḥkām al-waḍ'īyyah)

Hotărârile de stabilire sunt semnele pe care Legiuitorul le-a instituit pentru constatarea existenței sau inexistenței unui lucru, ori pentru producerea sau anularea efectelor lui juridice. Din această categorie fac parte validitatea (ṣiḥḥah) și invaliditatea (fasād).

1. Validul (ṣaḥīḥ). Din punct de vedere lingvistic, ṣaḥīḥ este ceea ce este sănătos, lipsit de boală. În terminologia de specialitate: actul ale cărui efecte se produc, fie că este o adorare, fie un contract.

O adorare validă este aceea prin care obligaţia este îndeplinită şi cererea juridică încetează. Un contract valid este acela ale cărui efecte se produc odată cu existenţa lui; de pildă, dobândirea proprietăţii prin contractul de vânzare.

Un lucru nu poate fi valid decât dacă toate condiţiile sale sunt îndeplinite şi toate impedimentele sunt absente.

Exemplu în adorări: rugăciunea este îndeplinită în timpul ei, cu toate condiţiile, stâlpii şi obligaţiile sale. Exemplu în contracte: se încheie o vânzare ale cărei condiţii cunoscute sunt toate îndeplinite şi ale cărei impedimente lipsesc.

Dacă lipseşte una dintre condiţii sau există un impediment, validitatea nu poate exista.

Exemplul lipsei unei condiţii într-o adorare: cineva se roagă fără purificare. Exemplul lipsei unei condiţii într-un contract: cineva vinde ceea ce nu deţine. Exemplul existenţei unui impediment într-o adorare: cineva efectuează o rugăciune voluntară absolută într-un timp în care rugăciunea voluntară este interzisă. Exemplul existenţei unui impediment într-un contract: cineva vinde unui om asupra căruia rugăciunea de vineri este obligatorie, după al doilea adhân al rugăciunii de vineri, într-o situaţie în care vânzarea nu este permisă.

2. Invalidul (fâsid). Din punct de vedere lingvistic, înseamnă ceea ce se pierde şi ajunge la pagubă. În terminologia de specialitate: actul ale cărui efecte nu se produc, fie că este o adorare, fie un contract.

O adorare invalidă este aceea prin care obligaţia nu este îndeplinită şi cererea juridică nu încetează, precum rugăciunea efectuată înainte de intrarea timpului ei. Un contract invalid este acela ale cărui efecte juridice nu se produc, precum vânzarea unui lucru necunoscut.

Orice act invalid dintre adorări, contracte şi condiţii contractuale este interzis, deoarece constituie o depăşire a limitelor lui Allah şi o luare în batjocură a semnelor Sale, iar Profetul ﷺ i-a muştrat pe cei care au impus condiţii care nu se

află în Cartea lui Allah.¹

Termenii fāsīd („invalid”) și bāṭil („nul”) au același sens, cu excepția a două situații în terminologia juriștilor:

a. În iḥrām: ei numesc fāsīd iḥrām-ul în care persoana aflată în stare de iḥrām are raport sexual înainte de prima ieșire parțială din iḥrām (al-taḥallul al-awwal), iar bāṭil situația în care persoana apostaziază de la Islam.

b. În căsătorie: ei numesc fāsīd o căsătorie asupra invalidității căreia savanții au opinii diferite, precum căsătoria fără walī, iar bāṭil o căsătorie asupra nulității căreia există consens, precum căsătoria cu o femeie aflată în perioada de așteptare (‘iddah).

1 Al-Bukhārī, nr. 2155, Kitāb al-Buyū‘, capitolul 65; Muslim, nr. 1504, Kitāb al-‘Itq, capitolul 2: „al-Walā’ aparține celui care eliberează sclavul.”

Cunoașterea (al-‘Ilm)

Definiția sa

‘Ilm-ul este perceperea unui lucru așa cum este el în realitate, într-un mod ferm și lipsit de îndoială. De pildă, a ști că întregul este mai mare decât partea și că intenția este o condiție a adorării.

Prin „*perceperea unui lucru*” se exclude absența totală a percepției, care se numește „*ignoranță simplă*” (jahl basīṭ). De exemplu, cineva este întrebat: „*Când a avut loc bătălia de la Badr?*” și răspunde: „*Nu știu.*”

Prin „*așa cum este el în realitate*” este exclusă perceperea unui lucru într-un mod contrar realității; aceasta se numește „*ignoranță compusă*” (jahl murakkab). De exemplu, cineva este întrebat când a avut loc bătălia de la Badr și răspunde: „*În anul al treilea după Hijrah*”, deși răspunsul este greșit.

Prin „*într-un mod ferm*” este exclusă o percepere nehotărâtă, în care persoana admite că lucrul ar putea fi altfel decât l-a perceput. Aceasta nu se numește ‘ilm. Dacă unul dintre cele două posibilități este mai puternic, posibilitatea predominantă se numește ḡann, iar cea mai slabă se numește wahm. Dacă cele două posibilități sunt egale, starea se numește shakk.

Prin urmare, raportarea percepției la lucruri are șase forme:

1. ‘Ilm: perceperea lucrului așa cum este el în realitate, într-un mod ferm.
2. Jahl basīṭ (ignoranță simplă): absența totală a percepției.
3. Jahl murakkab (ignoranță compusă): perceperea lucrului într-un mod contrar realității.
4. ḡann (apreciere predominantă): perceperea unui lucru, cu existența unei posibilități contrare mai slabe.
5. Wahm (presupunere slabă): perceperea unui lucru, în timp ce posibilitatea contrară este mai puternică.
6. Shakk (îndoială): perceperea unui lucru, în timp ce posibilitatea contrară este egală cu ea.

Categoriile cunoașterii

Cunoașterea se împarte în două: necesară (ḍarūrī) și teoretică/ dobândită prin raționament (naẓarī).

1. Cunoașterea necesară este aceea în care ceea ce se cunoaște este perceput inevitabil, fără a avea nevoie de cercetare și argumentare, precum cunoașterea faptului că întregul este mai mare decât partea, că focul este fierbinte și că Muḥammad este Trimisul lui Allah.

2. Cunoașterea teoretică este aceea care necesită reflecție și argumentare, precum cunoașterea obligației intenției în rugăciune.

Vorbirea și expresiile (al-Kalām)

Definiția sa

Din punct de vedere lingvistic, kalām este o expresie verbală stabilită pentru a transmite un sens. În terminologia de specialitate, este o expresie verbală care transmite un înțeles complet, precum: „*Allah este Domnul nostru*” și „*Muḥammad este Profetul nostru*”.

Cel mai mic enunț complet este alcătuit din două substantive sau dintr-un verb și un substantiv. Exemplul primei forme: „*Muḥammad este Trimisul lui Allah*.” Exemplul celei de-a doua: „*Muḥammad s-a îndreptat*.”

Unitatea din care este alcătuit kalām-ul este cuvântul (kalimah), adică expresia verbală stabilită pentru un sens individual. Cuvântul este fie substantiv, fie verb, fie particulă.

a. Substantivul este ceea ce indică un sens prin el însuși, fără a indica un timp. El este de trei feluri: ceea ce indică generalitatea, precum pronumele relative; ceea ce indică sensul absolut/nedeterminat, precum substantivul nehotărât într-un context afirmativ; și ceea ce indică particularitatea, precum numele proprii.

b. Verbul este ceea ce indică un sens prin el însuși și, prin forma lui, indică unul dintre cele trei timpuri. El este fie la trecut, precum فہم (fahima — „a înțelege”), fie la prezent/viitor, precum يَفْهَم (yafhamu — „înțelege/va înțelege”), fie la imperativ, precum اِفْهَمْ (ifham — „înțelege!”). Verbul, în toate formele lui, indică sensul absolut și nu exprimă prin el însuși generalitate.

c. Particula este ceea ce indică un sens numai în legătură cu altceva. Din această categorie fac parte, printre altele:

- wa (وَ): poate fi conjuncție și indică participarea elementelor coordonate la aceeași hotărâre; ea nu impune prin ea însăși ordinea și nici nu o exclude, decât dacă există o dovadă.
- fa (فَ): poate fi conjuncție și indică participarea elementelor coordonate la aceeași hotărâre împreună cu ordinea și succesiunea imediată; poate apărea și cu sens cauzal, indicând motivarea.
- lām-ul prepozițional (لَ): are mai multe sensuri, printre care cauza, proprietatea și permisiunea.
- prepoziția ‘alā (عَلَى): are mai multe sensuri, printre care și obligația.

Categoriile vorbirii

Din perspectiva posibilității de a fi descris ca adevărat sau fals, kalām-ul se împarte în două: informație (khabar) și enunț performativ/constitutiv (inshā’).

1. Khabar este enunțul care, prin natura lui, poate fi descris ca adevărat sau fals.

Prin formularea „*poate fi descris ca adevărat sau fals*” este exclus inshā’-ul, deoarece semnificația lui nu este o relatare despre ceva astfel încât să i se poată spune „*adevărat*” sau „*fals*”.

Prin formularea „*prin natura lui*” sunt excluse relatările care, din cauza celui despre care relatează sau a naturii conținutului lor, nu pot fi adevărate ori nu pot fi false. Din acest punct de vedere, relatările sunt de trei feluri:

a. Ceea ce nu poate fi descris ca fals, precum relatarea lui Allah și relatarea autentic stabilită de la Trimisul Său ﷺ.

b. Ceea ce nu poate fi descris ca adevărat, precum relatarea despre ceva imposibil din punct de vedere al Shari‘ah sau al rațiunii. Exemplul primului este afirmația celui care pretinde profeția după Profetul ﷺ. Exemplul celui de-al doilea este afirmația că două contrarii se reunesc în același subiect și în același moment, precum mișcarea și repausul în același lucru simultan.

c. Ceea ce poate fi adevărat sau fals, fie în mod egal, fie cu predominanța uneia dintre posibilități, precum relatarea unei persoane că un absent s-a întors și alte asemenea situații.

2. Inshā’ este enunțul care nu poate fi descris ca adevărat sau fals. Din această categorie fac parte porunca și interdicția. Allah Preaînaltul spune:

وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تَشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا

„Adorați-L pe Allah și nu-I asociați nimic.”

[al-Nisā’ 4:36]

Un enunț poate fi considerat khabar dintr-o perspectivă și inshā’ din alta, precum formulele verbale ale contractelor: „am vândut” și „am acceptat”. Din perspectiva faptului că exprimă ceea ce se află în intenția celui care încheie contractul, ele sunt khabar; din perspectiva faptului că prin rostirea lor contractul ia naștere, ele sunt inshā’.

De asemenea, un enunț poate veni în forma unei relatări, deși prin el se urmărește un ordin, și invers, pentru un anumit folos retoric.

Exemplul primei situații este cuvântul lui Allah:

وَالْمُطَلَّقاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ

„Femeile divorțate să aștepte, pentru ele însele, trei perioade.”

[al-Baqarah 2:228]

Expresia „așteaptă” apare în forma unei relatări, însă sensul urmărit este porunca. Folosul acestei formulări este întărirea îndeplinirii poruncii, ca și cum ea ar fi deja un fapt realizat despre care se relatează ca despre o caracteristică a celui căruia i s-a poruncit.

Exemplul situației inverse este cuvântul lui Allah:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا
وَلْنَحْمِلْ خَطَايَاكُمْ

„Cei care nu cred le-au spus celor care cred: „Urmați calea noastră,
iar noi vom purta păcatele voastre.””

[al-ʿAnkabūt 29:12]

Expresia „iar noi vom purta” vine sub forma unei porunci/
cohortative în arabă, însă sensul urmărit este cel de relatare: „noi
le vom purta”. Folosul este prezentarea lucrului relatat ca și cum
ar fi ceva asumat și obligatoriu asupra celui care îl afirmă.

Sensul propriu și sensul figurat (al-Ḥaḳīqah wa-l-Majāz)

Din perspectiva modului de folosire, exprimarea se împarte în ḥaḳīqah (sens propriu/literal) și majāz (sens figurat).

1. Ḥaḳīqah este cuvântul folosit în sensul pentru care a fost stabilit inițial, precum folosirea cuvântului „*leu*” pentru animalul de pradă.

Prin formularea „*cuvântul folosit*” este exclus un cuvânt neutilizat, care nu se numește nici ḥaḳīqah și nici majāz. Prin formularea „*în sensul pentru care a fost stabilit*” este exclus majāz-ul.

Ḥaḳīqah se împarte în trei categorii: lingvistică, juridico-religioasă și convențională.

Ḥaḳīqah lingvistică este cuvântul folosit în sensul pentru care a fost stabilit în limbă. Prin formularea „*în limbă*” sunt excluse sensurile juridico-religioase și convenționale. Exemplu: cuvântul ṣalāh. În limbaj, sensul său propriu este „*rugăciune/implorare*” (du‘ā’), iar în vorbirea specialiștilor în limbă se înțelege în acest sens.

Ḥaḳīqah juridico-religioasă este cuvântul folosit în sensul pentru care Shari‘ah l-a stabilit. Prin formularea „*în Shari‘ah*” sunt excluse sensurile lingvistice și convenționale. Exemplu: ṣalāh. În terminologia Shari‘ah, sensul său este ansamblul cunoscut de cuvinte și acțiuni care începe cu takbīr și se încheie cu taslīm; în vorbirea oamenilor Shari‘ah, cuvântul se înțelege în acest sens.

Ḥaḳīqah convențională este cuvântul folosit în sensul pentru care a devenit stabilit prin uz. Prin formularea „*prin uz*” sunt excluse sensurile lingvistice și juridico-religioase. Exemplu:

dābbah. În uzul obișnuit, el poate desemna animalul patruped, iar în vorbirea oamenilor acelui uz este înțeles astfel.

Folosul cunoașterii acestor trei categorii constă în faptul că fiecare cuvânt este interpretat potrivit sensului său propriu în mediul în care este folosit: în discursul lingviștilor după sensul lingvistic, în discursul Sharī‘ah după sensul juridico-religios și în discursul oamenilor unui anumit uz după sensul convențional.

2. Majāz este cuvântul folosit într-un sens diferit de cel pentru care a fost stabilit inițial, precum folosirea cuvântului „*leu*” pentru un bărbat curajos.

Prin formularea „*cuvântul folosit*” este exclus un cuvânt neutilizat, care nu se numește nici ḥaḳīqah, nici majāz. Prin formularea „*într-un sens diferit de cel pentru care a fost stabilit*” este exclusă ḥaḳīqah.

Nu este permis ca un cuvânt să fie interpretat în sens figurat decât dacă există o dovadă validă care împiedică intenționarea sensului propriu. În știința retoricii, această dovadă se numește qarīnah (indiciu contextual).

Pentru ca folosirea figurată a unui cuvânt să fie validă, trebuie să existe o legătură între sensul propriu și sensul figurat, astfel încât unul să poată fi exprimat prin celălalt. În știința retoricii, această legătură se numește ‘alāqah. Ea poate fi o asemănare sau alt tip de raport.

Dacă legătura este asemănarea, folosirea figurată se numește isti‘ārah (metaforă), precum folosirea cuvântului „*leu*” pentru un bărbat curajos.

Dacă legătura nu este asemănarea, folosirea figurată se numește majāz mursal atunci când transferul se află în cuvinte și majāz ‘aqlī atunci când transferul se află în atribuirea acțiunii.

Exemplu de majāz mursal: „*Am păscut ploaia.*” Cuvântul „*ploaia*” este folosit figurat cu sensul de „*iarba produsă de ploaie*”; transferul se află în cuvânt.

Exemplu de majāz ‘aqlī: „*Ploaia a făcut iarba să crească.*” Fiecare cuvânt este folosit în sensul său propriu, însă atribuirea producerii creșterii către ploaie este figurată, deoarece Cel care

face cu adevărat plantele să crească este Allah Preaînaltul. Prin urmare, transferul se află în atribuirea acţiunii.

Din formele de majâz mursal fac parte şi exprimarea prin adaos şi exprimarea prin omisiune.

Ca exemplu de majâz prin adaos, unii au adus cuvântul lui Allah:

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ

„Nimic nu este asemenea Lui.”

[al-Shūrā 42:11]

Ei au spus că litera kâf este „în plus” pentru întărirea negării oricărei asemănări cu Allah Preaînaltul.

Ca exemplu de majâz prin omisiune este adus cuvântul lui Allah:

وَأَسْأَلِ الْقَرْيَةَ

„Întreabă cetatea.”

[Yūsuf 12:82]

Adică: „întreabă locuitorii cetăţii”; cuvântul „locuitorii” ar fi fost omis, după această analiză, în mod figurat. Majâz-ul are multe alte categorii prezentate în ştiinţa al-bayān.

O parte din discuţia despre ḥaqīqah şi majâz este menţionată în uşûl al-fiqh deoarece semnificaţia expresiilor este analizată, în această clasificare, fie ca ḥaqīqah, fie ca majâz; de aceea a fost necesară cunoaşterea fiecăruia şi a regulilor lui. Iar Allah ştie cel mai bine.

Atenţionare

Împărţirea vorbirii în ḥaqīqah şi majâz este opinia răspândită la majoritatea savanţilor târzii, atât în privinţa Coranului, cât şi în alte texte. Unii oameni de ştiinţă au spus însă că în Coran nu există majâz, iar alţii au spus că majâz-ul nu există nici în Coran, nici în altă parte. Această ultimă opinie a fost susţinută de Abū

Ishāq al-Isfarāyīnī și, dintre savanții mai recenti, de marele savant Shaykh Muḥammad al-Amīn al-Shinqīṭī.

Shaykh al-Islām Ibn Taymiyyah și elevul său Ibn al-Qayyim au explicat că această împărțire este o convenție terminologică apărută după încheierea celor trei generații virtuoaase. Ei au susținut această poziție prin numeroase dovezi puternice, care arată celui care le studiază că aceasta este opinia corectă.²

2 Vezi: Ibn Taymiyyah, Kitāb al-Īmān, p. 73; și Mukhtaṣar al-Ṣawāʿiq, p. 1510.

6 Porunca (al-amr)

Definiția poruncii

Porunca (al-amr) este o exprimare care cuprinde cererea săvârșirii unei acțiuni de pe o poziție de autoritate, precum: „*Împliniți rugăciunea și dați zakāh-ul.*”

Prin formularea „o exprimare” este exclus simplul semn sau gest: acesta nu este numit poruncă în sens terminologic, chiar dacă transmite sensul unei porunci.

Prin formularea „cererea săvârșirii unei acțiuni” este exclusă interdicția, deoarece interdicția cere abținerea de la o acțiune. Prin „acțiune” se înțelege aici producerea sau realizarea unui lucru, iar aceasta include și rostirea atunci când ceea ce este poruncit este o vorbă.

Prin formularea „de pe o poziție de autoritate” sunt excluse solicitarea adresată unui egal, rugămintea și alte sensuri care pot fi înțelese din forma imperativului prin context.

Formele poruncii

Formele prin care se exprimă porunca sunt patru:

1. Verbul la imperativ, precum cuvântul lui Allah:

اَتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ

„Recită ceea ce ți-a fost revelat din Carte.” [al-‘Ankabūt 29:45]

[العنكبوت: 45]

2. Ism fi‘l al-amr, adică o formă nominală care îndeplinește funcția unui verb la imperativ, precum: „*Hayya ‘ala ṣ-ṣalāh*” – „*Veniți la rugăciune.*”

3. Maṣdar-ul folosit în locul verbului la imperativ, precum cuvântul lui Allah:

فَإِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ

„Iar când îi întâlnești pe cei care nu cred, [atunci] lovirea grumazurilor...” [Muḥammad 47:4]

[محمد: 4]

Aici, mașdar-ul „ḍarb” (lovire) are sensul unei porunci: „loviți”.

4. Verbul la prezent (muḍāriʿ) precedat de lām-ul poruncii, precum cuvântul lui Allah:

لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ

„Ca să credeți în Allah și în Trimisul Său.” [al-Faṭḥ 48:9] Notă: textul tipărit indică aici, în mod inconsecvent, [al-Mujādilah: 4]; fragmentul arab citat este cel redat mai sus, iar localizarea coranică indicată în traducere este menționată separat pentru claritate.

[الفتح: 9]

Cererea unei acțiuni poate fi înțeleasă și fără una dintre formele gramaticale ale poruncii: de exemplu, atunci când o faptă este descrisă drept farḍ (obligație), wājib (obligatorie), mandūb (recomandată) sau ṭāʿah (act de ascultare), când cel care o face este lăudat, cel care o lasă este muștrat, ori când pentru împlinirea ei este promisă răsplătă sau pentru abandonarea ei este menționată o pedeapsă.³

3 Notă a autorului: Exemplu de faptă descrisă ca farḍ: cuvântul Profetului ﷺ: „Fă-le cunoscut că Allah le-a impus cinci rugăciuni în fiecare zi și noapte...”. Exemplu de wājib: „Ghusl-ul de vineri este obligatoriu pentru fiecare adult.” Exemplu de ṭāʿah: „Cine îl ascultă pe conducătorul meu mă ascultă pe mine.” Exemplu de laudă a celui care face fapta: „Ce om bun este ʿAbdullāh ibn ʿUmar, dacă ar împlini rugăciunea de noapte.” Exemplu de muștrare a celui care părăsește fapta: „Cine abandonează tragerea cu arc după ce a învățat-o, din lipsă de interes, a nesocotit o binecuvântare.” Exemplu de răsplătă legată de faptă: „Cine trimite o binecuvântare asupra mea, Allah trimite asupra lui zece.” Exemplu de pedeapsă pentru abandon: „Cine lasă trei rugăciuni de vineri din nepăsare, Allah îi pecetluiește inima.”

Ce implică, în principiu, forma poruncii

Atunci când nu există o dovadă care să o îndepărteze de sensul ei de bază, forma poruncii implică două lucruri: obligativitatea faptei poruncite şi împlinirea ei fără întârziere.

Dintre dovezile că porunca implică obligativitatea este cuvântul lui Allah:

فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ

„Să se ferească cei care se împotrivesc poruncii lui, ca nu cumva să-i lovească o încercare sau să-i lovească o pedeapsă dureroasă.” [al-Nūr 24:63]

[النور: 63]

Sensul dovezii este că Allah i-a avertizat pe cei care se împotrivesc poruncii Trimisului ﷺ că îi poate lovi o fitnah — adică o abatere şi o rătăcire — sau o pedeapsă dureroasă. Un asemenea avertisment nu este dat decât pentru părăsirea unui lucru obligatoriu. Prin urmare, porunca necondiţionată a Trimisului ﷺ implică obligativitatea împlinirii lucrului poruncit.

Dintre dovezile că porunca cere împlinirea imediată este cuvântul lui Allah:

فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ

„Întreceţi-vă în fapte bune.” [al-Baqarah 2:148; al-Mā’idah 5:48]

[المائدة: 14848 البقرة]

Lucrurile poruncite de Shari‘ah sunt fapte bune, iar porunca de a ne grăbi şi a ne întrece spre ele arată obligativitatea iniţiativei prompte.

De asemenea, Profetului ﷺ i-a dispăcut că oamenii au întârziat să împlinească ceea ce le poruncise în ziua de la

al-Ḥudaybiyah, când le-a cerut să sacrifice animalele și să-și radă capetele. El a intrat la Umm Salamah رضى الله عنها și i-a relatat ceea ce întâmpinase din partea oamenilor.⁴

În plus, împlinirea promptă este mai prudentă și asigură mai deplin îndeplinirea obligației și eliberarea răspunderii. Amânarea este expusă diferitelor piedici și poate duce la acumularea obligațiilor până când omul ajunge să nu le mai poată îndeplini.

Totuși, o dovadă poate scoate porunca din sensul obligativității sau al împlinirii imediate. Dintre sensurile la care poate fi transferată porunca se numără:

1. Recomandarea (nadb). De exemplu, Allah spune:

وَأَشْهَدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ

„Și luați martori atunci când faceți o vânzare.” [al-Baqarah 2:282]

[البقرة: 282]

Porunca de a lua martori la vânzare are aici sens de recomandare. Dovada este că Profetul ﷺ a cumpărat un cal de la un beduin fără să ia martori.⁵

2. Permișiunea (ibāḥah). Aceasta apare frecvent atunci când porunca vine după o interdicție sau ca răspuns la o situație despre care s-ar putea crede că este interzisă.

Exemplu de poruncă venită după interdicție este cuvântul lui Allah:

وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا

„Iar când ieșiți din starea de iḥrām, vânați.” [al-Mā'idah 5:2]

[المائدة: 2]

4 Al-Bukhārī, nr. 2731-2732, Kitāb ash-Shurūṭ, capitolul 15; Aḥmad, al-Musnad, 4/326, nr. 19117.

5 Abū Dāwūd, nr. 3607, Kitāb al-Aqḍiyah; an-Nasā'ī, as-Sunan al-Kubrā, nr. 6243, Kitāb al-Buyū', capitolul 82; Aḥmad, al-Musnad, 5/215. Al-Albānī l-a declarat autentic în Irwā' al-Ghalīl, nr. 1286.

Porunca de a vâna are aici sens de permisiune, deoarece vine după interdicția de a vâna aflată în cuvântul lui Allah:

غَيْرِ مُحِلِّ الصَّيْدِ وَأَنْتُمْ حَرَمٌ

„...fără să considerați permis vânatul cât timp sunteți în iḥrām.”

[al-Mā'idah 5:1]

[المائدة: 1]

Exemplul unei porunci care răspunde la ceea ce ar putea fi considerat interzis este cuvântul Profetului ﷺ: „Fă [astfel] și nu este nicio problemă”, spus celor care, la Pelerinajul de Adio, l-au întrebat despre schimbarea ordinii unor ritualuri împlinite în ziua de sărbătoare.⁶

3. Amenințarea. De exemplu, Allah spune:

اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

„Faceți ce vă placeți! El vede ceea ce faceți.” [Fuṣṣilat 41:40]

[فصلت: 40]

și spune:

إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا

„Cu adevărat, Noi am pregătit pentru cei nedrepti un Foc...” [al-Kahf

18:29]

[الكهف: 29]

Menționarea amenințării și a pedepsei arată că această formulare nu exprimă o permisiune, ci o amenințare.

De asemenea, o dovadă poate arăta că porunca nu cere împlinirea imediată, ci permite amânarea.

6 Al-Bukhārī, nr. 83, Kitāb al-‘Ilm, capitolul 23; Muslim, nr. 1306, Kitāb al-Ḥajj, capitolul 57.

Exemplul este recuperarea zilelor nepostite din Ramaḍān. Recuperarea este poruncită, însă dovada arată că poate fi amânată. ‘Ā’ishah رضى الله عنها a spus că avea de recuperat zile din Ramaḍān și nu reușea să le recupereze decât în Sha‘bān, din cauza situației sale față de Trimisul lui Allah ﷺ. Dacă amânarea ar fi fost interzisă, ‘Ā’ishah رضى الله عنها nu ar fi fost lăsată să procedeze astfel.⁷

Ceea fără de care lucrul poruncit nu poate fi împlinit

Atunci când împlinirea unui lucru poruncit depinde de un alt lucru, acel mijloc intră și el sub poruncă. Dacă scopul poruncit este obligatoriu, mijlocul fără de care nu poate fi realizat este obligatoriu; iar dacă scopul este recomandat, mijlocul este recomandat.

Exemplu pentru obligatoriu: acoperirea ‘awrah-ului este obligatorie. Dacă aceasta nu poate fi realizată decât prin cumpărarea unei haine, cumpărarea acelei haine devine obligatorie.

Exemplu pentru recomandat: parfumarea pentru rugăciunea de vineri este recomandată. Dacă omul nu poate obține parfum decât cumpărându-l, cumpărarea lui este recomandată.

Această regulă este inclusă într-o regulă și mai generală: *„Mijloacele au hotărârile scopurilor.”* Astfel, mijloacele care duc la lucruri poruncite sunt și ele poruncite, iar mijloacele care duc la lucruri interzise sunt și ele interzise.

⁷ Vezi: al-Bukhārī, nr. 1950, Kitāb aṣ-Ṣawm, capitolul 40; Muslim, nr. 1146, Kitāb aṣ-Ṣiyām, capitolul 26.

Interdicția (an-nahy)

Definiția interdicției

Interdicția (an-nahy) este o exprimare care cere abținerea de la o acțiune, într-o formă autoritativă, printr-o construcție specifică: verbul la prezent precedat de lā an-nāhiyah („lā” de interdicție). De exemplu, Allah spune:

وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا وَالَّذِينَ لَا
يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ

„Și nu urma dorințele celor care au negat semnele Noastre și care nu cred în Viața de Apoi.” [al-An‘ām 6:150]

[الأنعام: 150]

Prin formularea „o exprimare” este exclus simplul semn sau gest: acesta nu este numit interdicție în sens terminologic, chiar dacă transmite sensul ei.

Prin „cere abținerea” este exclusă porunca, deoarece porunca cere săvârșirea unei acțiuni.

Prin „într-o formă autoritativă” sunt excluse solicitarea între egali, rugămintea și alte sensuri care pot fi deduse din context.

Prin „printr-o construcție specifică: verbul la prezent precedat de lā an-nāhiyah” sunt excluse expresii care cer încetarea unei acțiuni printr-un verb la imperativ precum „lasă”, „abandonează”, „oprește-te” și altele asemănătoare. Deși sensul lor este cererea de abținere, forma gramaticală este de poruncă, așadar ele sunt tratate drept porunci, nu drept interdicții în acest sens tehnic.

Cererea de a te abține poate fi exprimată și fără forma explicită a interdicției: prin descrierea unei fapte ca haram, interzisă sau rea, prin musturarea celui care o face, prin atașarea unei pedepse

de săvârșirea ei și altele asemenea.⁸

Ce implică, în principiu, forma interdicției

Atunci când nu există o dovadă care să arate altceva, forma interdicției implică interzicerea faptei și nevaliditatea ei.

Dintre dovezile că interdicția implică prohibiția este cuvântul lui Allah:

وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا

„Ceea ce vă dă Trimisul, luați; iar de ceea ce vă oprește, abțineți-vă.”
[al-Hashr 59:7]

[الحشر: 7]

Porunca de a ne opri de la ceea ce Trimisul ﷺ a interzis implică obligativitatea abținerii; iar consecința acesteia este că fapta respectivă este interzisă.

Dintre dovezile că interdicția implică și nevaliditatea este cuvântul Profetului ﷺ: „Cine face o faptă care nu este conformă cu porunca noastră, ea este respinsă.” Adică fapta este refuzată și neacceptată. Iar ceea ce Profetul ﷺ a interzis nu este conform cu porunca lui, prin urmare este respins.⁹

Regula adoptată în madhhab cu privire la faptul interzis — dacă este nul sau dacă rămâne valid în ciuda păcatului — este următoarea:

1. Dacă interdicția se întoarce la însăși esența actului interzis sau la una dintre condițiile lui de validitate, actul este nul.

8 Notă a autorului: Exemplu de descriere explicită a faptei ca interzisă este cuvântul lui Allah: „Allah a îngăduit comerțul și a interzis ribā.” Exemplu de descriere a ei ca rea: cuvântul Profetului ﷺ: „Prețul câinelui este khabīth (rău/necurat).” Pentru exemplul muștrării făptuitorului, textul digital al ediției-sursă redă doar „يُس” fără context suplimentar. Exemplu de pedeapsă legată de faptă este cuvântul lui Allah despre cei care consumă pe nedrept averea orfanilor [an-Nisā’ 4:10].

9 Muslim, nr. 1718 (18), Kitāb al-Aqḍiyah, capitolul 8.

2. Dacă interdicţia se întoarce la un element exterior, fără legătură cu esenţa actului şi fără legătură cu o condiţie de validitate a lui, actul nu devine nul doar din acest motiv.

Exemplu în adorare pentru o interdicţie care se întoarce la actul însuşi: interdicţia de a posti în cele două zile de ‘Īd.

Exemplu în tranzacţii: interdicţia ca persoana asupra căreia rugăciunea de vineri este obligatorie să încheie o vânzare după al doilea adhân al zilei de vineri. Interdicţia priveşte aici tranzacţia însăşi.

Exemplu în adorare pentru o interdicţie care se întoarce la o condiţie: bărbatului îi este interzis să poarte o haină din mătase. Acoperirea ‘awrah-ului este o condiţie pentru validitatea rugăciunii; dacă el o acoperă în rugăciune cu o haină a cărei purtare îi este interzisă, rugăciunea nu este validă potrivit acestei reguli, deoarece interdicţia priveşte condiţia.

Exemplu în tranzacţii pentru o interdicţie care se întoarce la o condiţie: vânzarea unui făt aflat încă în pânţec este interzisă. Cunoaşterea obiectului vândut este o condiţie a vânzării; dacă se vinde un lucru necunoscut în acest mod, vânzarea nu este validă deoarece interdicţia se întoarce la condiţia ei.

Exemplu în adorare pentru o interdicţie care priveşte un lucru exterior: bărbatului îi este interzis să poarte un turban de mătase. Dacă se roagă purtând un astfel de turban, rugăciunea nu devine nulă din acest motiv, deoarece interdicţia nu priveşte nici esenţa rugăciunii, nici una dintre condiţiile ei.

Exemplu în tranzacţii pentru un lucru exterior: înşelăciunea este interzisă. Dacă cineva încheie o vânzare în care a înşelat, păcătuieşte, însă contractul nu devine nul doar din această cauză, deoarece interdicţia nu se întoarce la esenţa contractului şi nici la o condiţie a lui.

Uneori, o dovadă transferă interdicţia de la sensul de haram la alte sensuri, dintre care:

1. Karāhah (caracterul nerecomandat). Ca exemplu, majoritatea savanţilor au menţionat cuvântul Profetului ﷺ: „Niciunul dintre voi să nu-şi atingă organul genital cu mâna dreaptă în timp ce urinează.” Ei au considerat că interdicţia de aici indică faptul că

acțiunea este makrūh, deoarece organul este o parte a corpului, iar înțelepciunea interdicției este cinstirea mâinii drepte și păstrarea ei pentru lucruri nobile.¹⁰

2. Îndrumarea (irshād). De exemplu, Profetul ﷺ i-a spus lui Mu‘adh:

„Să nu lași să spui după fiecare rugăciune: «O, Allah, ajută-mă să Te pomenesc, să-Ți mulțumesc și să Te ador în cel mai frumos mod.»”¹¹

Cine intră sub adresarea poruncii și a interdicției

Cel căruia i se adresează poruncile și interdicțiile este mukallaf-ul, adică persoana ajunsă la maturitate și înzestrată cu rațiune.

Prin condiția „*ajunsă la maturitate*” este exclus copilul. El nu este însărcinat prin porunci și interdicții în același mod ca adultul. Totuși, după vârsta discernământului este îndemnat și pus să practice actele de adorare pentru a se obișnui cu ascultarea, iar de păcate este oprit pentru a se obișnui să se abțină de la ele.

Prin condiția „*înzestrată cu rațiune*” este exclus cel lipsit de rațiune. El nu este mukallaf prin porunci și interdicții, însă este împiedicat să comită lucruri prin care îi atacă pe alții sau produce stricăciune. Dacă ar împlini un act poruncit, acel act nu ar fi valid din partea lui ca act de adorare, deoarece îi lipsește intenția conștientă de conformare.

Obligativitatea zakāh-ului și a drepturilor patrimoniale asupra averii copilului sau a celui lipsit de rațiune nu contrazice aceasta. Aceste obligații sunt legate de anumite cauze juridice; atunci când cauza există, hotărârea se stabilește. În asemenea situații se privește la cauză, nu la capacitatea agentului de a primi porunci și interdicții.

10 Al-Bukhārī, nr. 153, Kitāb al-Wuḍū’, capitolul 18; Muslim, nr. 267, Kitāb aṭ-Ṭahārah, capitolul 18. Formularea citată este a lui Muslim.

11 Aḥmad, al-Musnad, 5/244, nr. 22172 și 5/247, nr. 22179; Abū Dāwūd, nr. 1522, Kitāb al-Witr; an-Nasā’ī, al-Mujtabā, nr. 1302, Kitāb as-Sahw. An-Nawawī l-a declarat autentic, iar Ibn Ḥajar a afirmat caracterul său stabil în Fatḥ al-Bārī, 11/133.

Poruncile și interdicțiile îi cuprind pe musulmani și pe necredincioși

Însă fapta poruncită nu este validă din partea necredinciosului cât timp rămâne în necredință. Allah spune:

وَمَا مَنَعَهُمْ أَن تَقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتِهِمْ إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا
بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ

„Nimic nu a împiedicat ca cheltuielile lor să fie primite de la ei decât faptul că nu au crezut în Allah și în Trimisul Său.”

[at-Tawbah 9:54]

[التوبة: 54]

Dacă îmbrățișează Islamul, nu i se cere să recupereze actele de adorare pe care le-a lăsat în timpul necredinței. Allah spune:

قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِن يَنْتَهُوا يَغْفِرَ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ

„Spune-le celor care nu cred că, dacă încetează, li se va ierta ceea ce a trecut.” [al-Anfāl 8:38]

[الأنفال: 38]

Iar Profetul ﷺ i-a spus lui ‘Amr ibn al-‘Āṣ: „Nu știi, o, ‘Amr, că Islamul șterge ceea ce a fost înaintea lui?”¹²

Dacă însă moare în necredință, va fi pedepsit și pentru părăsirea faptelor poruncite. Allah relatează răspunsul celor vinovați atunci când sunt întrebați:

12 Muslim, nr. 121, Kitāb al-Īmān, capitolul 54.

مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ ﴿٤٢﴾ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمَصْلِينَ ﴿٤٣﴾
وَلَمْ نَكُ نَطْعُمُ الْمَسْكِينِ ﴿٤٤﴾ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ
﴿٤٥﴾ وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿٤٦﴾ حَتَّى أَتَانَا الْيَقِينُ

„Ce v-a dus în Saqar?” Ei vor spune: „Nu eram dintre cei care se rugau; nu-l hrăneam pe sărac; ne cufundam [în vorbă deșartă] împreună cu cei care se cufundau și negam Ziua Judecății, până când ne-a venit certitudinea [moartea].” [al-Muddaththir 74:42-47]
[المُدَّثِّر: 42-47]

Piedicile responsabilității juridice (mawānī‘ at-taklīf)

Dintre împiedicările care înlătură răspunderea pentru încălcarea unei porunci sau interdicții sunt necunoașterea, uitarea și constrângerea. Profetul ﷺ a spus:

„Allah a trecut cu vederea pentru comunitatea mea greșeala, uitarea și ceea ce au fost constrânși să facă.”

Hadithul este relatat de Ibn Mājah și al-Bayhaqī și are mărturii din Coran și Sunnah care îi susțin autenticitatea.¹³

Necunoașterea (al-jahl) este lipsa cunoașterii. Dacă un mukallaf săvârșește un lucru interzis fără să știe că este interzis, nu poartă păcat pentru acesta; precum cel care vorbește în rugăciune fără să știe că vorbirea în rugăciune este interzisă.

Dacă lasă o obligație fără să știe că este obligatorie, nu i se cere să recupereze ceea ce a trecut dacă timpul acelei obligații a expirat. Dovada este că Profetul ﷺ nu i-a poruncit omului care se ruga incorect — și care nu dobânda liniștea necesară în

13 Ibn Mājah, nr. 2043 și 2045, Kitāb at-Ṭalāq, capitolul 16; al-Bayhaqī, as-Sunan al-Kubrā, 6/84, Kitāb al-Iqrār. Al-‘Ajlūnī menționează în Kashf al-Khafā’, 1/523, nr. 1393, că an-Nawawī l-a considerat ḥasan în ar-Rawḍah și al-Arba‘īn; Ibn Kathīr i-a apreciat isnād-ul ca bun în Tuḥfat at-Ṭālib, 1/271, nr. 158.

rugăciune — să refacă toate rugăciunile trecute. El i-a poruncit doar să îplinească rugăciunea prezentă în forma prescrisă.

Uitarea (an-nisyān) este dispariția temporară din minte a unui lucru cunoscut. Dacă omul săvârșește un lucru interzis din uitare, nu poartă răspundere pentru el; de exemplu, cel care mănâncă uitând că postește.

Dacă uită o obligație, nu poartă răspundere cât timp este în starea de uitare, însă trebuie să o îplinească atunci când își amintește. Profetul ﷺ a spus: „*Cine uită o rugăciune să o îplinească atunci când își amintește de ea.*”¹⁴

Constrângerea (al-ikrāh) înseamnă obligarea unei persoane la ceva ce nu dorește. Cine este constrâns să săvârșească un lucru interzis nu poartă păcat pentru el; precum cel constrâns să rostească o expresie de kufr în timp ce inima sa rămâne liniștită în credință.

Iar cine este constrâns să lase o obligație nu poartă păcat cât timp durează constrângerea, însă trebuie să recupereze obligația atunci când constrângerea încetează. De exemplu, dacă cineva este constrâns să lase rugăciunea până când timpul ei se termină, o va recupera după dispariția constrângerii.

Aceste împiedicări se referă la dreptul lui Allah, deoarece acesta este întemeiat pe iertare și milă. În ceea ce privește drepturile oamenilor, ele nu înlătură obligația de a compensa ceea ce trebuie compensat, dacă titularul dreptului nu acceptă renunțarea la el. Și Allah știe cel mai bine.

14 Al-Bukhārī, nr. 597, Kitāb Mawāqit aș-Şalāh, capitolul 37; Muslim, nr. 684, Kitāb al-Masājīd, capitolul 55.

Generalul (al-‘āmm)

Definiția

În limbă, al-‘āmm înseamnă „cuprinzător, general”. În terminologia ușul al-fiqh, este expresia care îi cuprinde pe toți indivizii cărora li se aplică, fără o limită numerică prestabilită. De exemplu, Allah spune:

إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ

„Cu adevărat, cei evlavioși se vor afla în desfătare.” [al-Infīṭār 82:13]

[الأنفال: 13]

Prin „îi cuprinde pe toți indivizii” sunt excluse expresiile care desemnează doar un singur individ, precum un nume propriu, precum și un substantiv nehotărât aflat într-un context afirmativ. De exemplu:

فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ

„...eliberarea unui sclav...” [al-Mujādilah 58:3]

[المجادلة: 3]

Expresia nu îi cuprinde aici pe toți indivizii categoriei, ci cere un singur individ nedefinit dintre ei.

Prin „fără o limită numerică prestabilită” sunt excluse expresiile care îi cuprind pe toți membrii unui grup, dar într-un număr determinat, precum „o sută”, „o mie” și alte numerale.

Formele care exprimă generalitatea

Formele generalității sunt șapte:

1. Cuvintele care indică generalitatea prin însăși semnificația lor, precum kull (fiecare/toate), jamī‘ (toți), kāffah, qāṭibah și ‘āmmah. Allah spune:

إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ

„Cu adevărat, Noi am creat toate lucrurile după o măsură.”

[al-Qamar 54:49]

[القمر: 49]

2. Numele condiționale, precum în cuvântul lui Allah:

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ

„Cine face o faptă bună, o face pentru sine.” [al-ġāthiyah 45:15]

[الغاثية: 15]

فَإِنَّمَا تَوَلَّوْا فُتْمُ وَجْهِ اللَّهِ

„Oriunde vă întoarceți, acolo este Fața lui Allah.” [al-Baqarah 2:115]

[البقرة: 115]

3. Pronumele și numele interogative, precum:

فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ

„Atunci cine vă va aduce apă curgătoare?” [al-Mulk 67:30]

[الملك: 30]

مَاذَا أَجَبْتُمُ الْمُرْسَلِينَ

„Ce le-ați răspuns trimișilor?” [al-Qaṣaṣ 28:65]

[القصص: 65]

فَإَيْنَ تَذْهَبُونَ

„Așadar, încotro vă îndreptați?” [at-Takwīr 81:26]

[التكوير: 26]

4. Pronumele relative, precum:

وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ

„Iar cel care a venit cu adevărul și cel care l-a confirmat — aceștia sunt cei cu taqwā.” [az-Zumar 39:33]
[الزمر: 33]

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا

„Pe cei care se străduiesc pentru Noi îi vom călăuzi cu siguranță pe căile Noastre.” [al-‘Ankabūt 29:69]
[العنكبوت: 69]

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَن يَخْشَى

„Cu adevărat, în aceasta este o învățătură pentru cel care se teme.” [an-Nāzi‘āt 79:26]
[النازعات: 26]

وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ

„Ale lui Allah sunt toate cele din ceruri și toate cele de pe pământ.” [Āl ‘Imrān 3:129]
[آل عمران: 129]

5. Substantivul nehotărât într-un context de negare, interdicție, condiție sau întrebare retorică de negare. Exemple:

وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ

„Nu există nicio divinitate [adevărată] în afară de Allah.” [Āl ‘Imrān 3:62]
[آل عمران: 62]

وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا

„Adorați-L pe Allah și nu-I asociați nimic.” [an-Nisā' 4:36]

[النساء: 36]

إِنْ تَبَدُّوا شَيْئًا أَوْ تُخْفُوهُ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا

„Dacă arătați ceva sau îl ascundeți, cu adevărat Allah este Cunoscător al tuturor lucrurilor.” [al-Aḥzāb 33:54]

[الأحزاب: 54]

مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بَضِيَاءٍ أَفَلَا تَسْمَعُونَ

„Ce altă divinitate în afară de Allah v-ar aduce lumină? Oare nu auziți?” [al-Qaṣaṣ 28:71]

[القصاص: 71]

6. Cuvântul definit prin construcție posesivă (iḍāfah), fie la singular, fie la plural. De exemplu:

وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ

„Și amintiți-vă binecuvântarea lui Allah asupra voastră.” [al-A'rāf 7:74]

7:74]

[الأعراف: 74]

7. Cuvântul definit prin articolul al- folosit pentru cuprinderea întregii categorii, fie la singular, fie la plural. De exemplu:

وَخُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا

„Omul a fost creat slab.” [an-Nisā' 4:28]

[النساء: 28]

وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمْ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ
مِنْ قَبْلِهِمْ

„Iar când copiii dintre voi ajung la pubertate, să ceară permisiune
așa cum au cerut-o cei dinaintea lor.” [an-Nūr 24:59]

[النور: 59]

În ceea ce privește articolul al- de referire la ceva cunoscut anterior (al-'ahdiyyah), întinderea lui urmează lucrul la care se referă: dacă referentul este general, expresia este generală; dacă referentul este particular, expresia este particulară.

Exemplu pentru referentul general este cuvântul lui Allah despre îngeri:

إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ طِينٍ ﴿٧١﴾ فَإِذَا
سَوَّيْتَهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ ﴿٧٢﴾
فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ

„Când Domnul tău le-a spus îngerilor: «Voi crea un om din lut.

Când îl voi desăvârși și voi sufla în el din duhul creat de Mine,
cădeți înaintea lui în prosternare.» Atunci îngerii s-au prosternat cu
toții, împreună.” [Şād 38:71-73]

[ص: 71-73]

Exemplu pentru referentul particular este cuvântul lui Allah:

كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا ﴿٩٥﴾ فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ
فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا

„Aşa cum am trimis la Faraon un trimis. Dar Faraon nu i-a dat
ascultare Trimisului, aşa că l-am apucat cu o apucare grea.”

[al-Muzzammil 73:15-16]

[المزمل: 15-16]

Articolul al- folosit pentru indicarea genului ca specie (li-bayān al-jins) nu îi cuprinde în mod necesar pe toţi indivizii. Dacă spui: „bărbatul este mai bun decât femeia” sau „bărbaţii sunt mai buni decât femeile”, nu înseamnă că fiecare bărbat este mai bun decât fiecare femeie. Sensul este că genul bărbaţilor, ca gen, are o întâietate faţă de genul femeilor, deşi unele femei pot fi mai bune decât unii bărbaţi.

Aplicarea textului general

Trebuie să se lucreze potrivit generalităţii unei expresii generale până când se dovedeşte că ea a fost particularizată. Motivul este că textele Coranului şi ale Sunnah trebuie aplicate potrivit semnificaţiei pe care o indică, până când există o dovadă care cere altceva.

Dacă o formulare generală a fost revelată sau rostită din cauza unei situaţii particulare, se aplică generalitatea expresiei, deoarece regula este: „*Se ia în considerare generalitatea formulării, nu particularitatea cauzei.*” Excepţie face situaţia în care există o dovadă că textul general trebuie restrâns la cazuri asemănătoare cu împrejurarea care a determinat rostirea lui.

Exemplu în care nu există o dovadă a particularizării: versetele despre zihār au fost revelate din cauza zihār-ului făcut de Aws ibn aş-Şāmit, însă hotărârea este generală şi se aplică lui şi oricui se află în aceeaşi categorie juridică.

Exemplu în care dovada arată că formularea generală este particularizată este cuvântul Profetului ﷺ: „*Nu este din birr să posteşti în călătorie.*” Motivul rostirii a fost că Profetul ﷺ, aflat într-o călătorie, a văzut o aglomeraţie şi un om asupra căruia oamenii făceau umbră. El a întrebat: „*Ce este aceasta?*” I s-a spus: „*Este postitor.*” Atunci a spus: „*Nu este din birr să posteşti în*

*călătorie.*¹⁵

Această formulare generală se aplică celui a cărui stare seamănă cu starea aceluși om, adică persoanei pentru care postul în călătorie este greu și împovăraător. Dovada particularizării este că Profetul ﷺ însuși postea în călătorie atunci când postul nu îi producea dificultate; iar el ﷺ nu ar fi făcut ceea ce nu este birr.¹⁶

15 Al-Bukhārī, nr. 1946, Kitāb aṣ-Ṣawm, capitolul 36; Muslim, nr. 1115, Kitāb aṣ-Ṣawm, capitolul 15.

16 Vezi: al-Bukhārī, nr. 1945, Kitāb aṣ-Ṣawm, capitolul 35; Muslim, nr. 1122, Kitāb aṣ-Ṣiyām, capitolul 17.

Particularul și particularizarea (al-khāṣṣ wa-t-takhsīs)

Particularul (al-khāṣṣ)

În limbă, al-khāṣṣ este opusul generalului. În terminologia ușul al-fiqh, este expresia care indică un lucru limitat la o persoană sau la un număr determinat, precum numele proprii, pronumele demonstrative și numerele.

Prin formularea „*un lucru limitat*” este exclus al-‘āmm, expresia generală.

Particularizarea (at-takhsīs)

În limbă, takhsīs este opusul generalizării. În terminologie, înseamnă scoaterea unora dintre indivizii cuprinși de o formulare generală.

Al-mukhaṣṣis — cu ṣād dublat cu kasrah — este cel care particularizează, adică Legiuitorul; iar termenul este folosit și pentru dovada prin care se realizează particularizarea.

Dovezile particularizării sunt de două tipuri: conectate (muttaṣil) și separate (munfaṣil). Dovada conectată nu poate funcționa independent de formularea generală, în timp ce dovada separată este un text sau un argument care poate sta de sine stătător.

Dovezile conectate ale particularizării

1. Excepția (al-istithnā’)

În limbă, istithnā’ provine din ath-thany, adică întoarcerea unei părți a unui lucru spre cealaltă, precum îndoirea unei frânghii. În terminologie, înseamnă scoaterea unora dintre indivizii unei

formulări generale prin illā („cu excepția”) sau prin una dintre expresiile cu același rol.

Exemplul este cuvântul lui Allah:

إِنَّ الْإِنْسَانَ لِفِي خُسْرٍ ﴿٢٠﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالْحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ

„Cu adevărat, omul este în pierdere, cu excepția celor care cred, fac fapte bune, se îndeamnă reciproc la adevăr și se îndeamnă reciproc la răbdare.” [al-‘Aṣr 103:2-3]

[العصر: 2-3]

Prin formularea „prin illā sau una dintre expresiile cu același rol” este exclusă particularizarea realizată printr-o condiție sau prin alte mijloace.

Condițiile excepției

Pentru validitatea excepției sunt necesare anumite condiții, dintre care:

1. Excepția trebuie să fie legată de expresia din care se face excepția, fie în mod real, fie din punct de vedere juridic.

Legătura reală înseamnă ca excepția să urmeze direct după expresia generală, fără un interval între ele. Legătura juridică înseamnă că între ele intervine ceva ce omul nu poate înlătura, precum o tuse sau un strănut.

Dacă între expresia generală și excepție intervine o pauză pe care omul o putea evita sau acesta tace, excepția nu este validă potrivit primei opinii. De exemplu, dacă spune: „Sclavii mei sunt liberi”, apoi tace ori începe să vorbească despre altceva și abia după aceea spune: „cu excepția lui Sa‘īd”, excepția nu este validă și toți devin liberi.

S-a spus însă că excepția rămâne validă chiar dacă există o pauză sau o intervenție, atâta timp cât discursul este considerat un singur context. Dovada este hadithul lui Ibn ‘Abbās رضي الله عنهما despre ziua cuceririi Makkah. Profetul ﷺ a spus:

„Allah a făcut acest oraș sacru din ziua în care a creat cerurile și pământul; spinii lui nu se taie și iarba lui nu se cosește.”

Al-‘Abbās a spus: „O, Trimis al lui Allah, cu excepția idhkhir-ului, căci ei îl folosesc pentru fierarii și casele lor.” Atunci Profetul ﷺ a spus: „Cu excepția idhkhir-ului.” Această a doua opinie este mai puternică, deoarece hadithul o susține.¹⁷

2. Potrivit unei opinii, partea exceptată nu trebuie să fie mai mare decât jumătate din ceea ce este exceptat din ea. Dacă cineva spune: „Îi datorez zece dirhami, cu excepția a șase”, excepția nu este validă potrivit acestei opinii și rămâne dator cu zece.

S-a spus însă că această condiție nu este necesară; excepția este validă chiar dacă partea exceptată depășește jumătate, astfel încât, în exemplul de mai sus, rămân datorate numai patru dirhami.

Dacă se exceptează însă întregul, excepția nu este validă după niciuna dintre cele două opinii. Dacă spune: „Îi datorez zece, cu excepția a zece”, rămâne dator cu toate cele zece.

Această discuție se referă la excepția dintr-un număr. Dacă excepția privește o calitate sau o categorie, ea poate fi validă chiar dacă prin ea sunt scoși toți sau majoritatea indivizilor. De exemplu, Allah îi spune lui Iblis:

إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ إِلَّا مَنِ اتَّبَعَكَ
مِنَ الْغَاوِينَ

„Cu adevărat, asupra robilor Mei nu vei avea nicio autoritate, cu excepția celor rătăciți care te urmează.” [al-Ḥijr 15:42]

[الحجر: 42]

17 Al-Bukhārī, nr. 1349, Kitāb al-Janā’iz, capitolul 77; Muslim, nr. 1352, Kitāb al-Ḥajj, capitolul 82.

Cei dintre fiii lui ʿĀdam care îl urmează pe Iblīs sunt mai mult de jumătate. Tot astfel, dacă spui: „*Dă-le celor din casă, cu excepția celor bogați*”, iar apoi se dovedește că toți cei din casă sunt bogați, excepția este validă și nu li se dă nimic.

2. Condiția (ash-shart)

Dintre particularizările conectate este și condiția. În limbă, shart înseamnă „*semn*”. Aici se înțelege legarea existenței sau inexistenței unui lucru de altul prin particula condițională în („*dacă*”) sau prin una dintre suratele ei gramaticale.

Condiția particularizează indiferent dacă apare înainte sau după formularea la care se referă.

Exemplu de condiție aflată înaintea consecinței este cuvântul lui Allah despre politeiști:

فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ

„Dacă se căiesc, împlinesc rugăciunea și dau zakāh-ul, atunci lăsați-le calea liberă.” [at-Tawbah 9:5]

[التوبة: 5]

Exemplu în care condiția vine după este cuvântul lui Allah:

وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا

„Iar celor dintre cei aflați în stăpânirea voastră care cer un contract de eliberare, încheiați-l cu ei dacă știți că există bine în ei.” [an-Nūr

24:33]

[النور: 33]

3. Calificarea (aṣ-ṣifah)

A treia formă de particularizare conectată este calificarea: orice element al frazei care indică un sens prin care doar unii indivizi ai formulării generale sunt caracterizați, fie că este adjectiv (naʿt),

apozitie/substitut (badal) sau complement circumstanțial de stare (ḥāl).

Exemplu de adjectiv:

فَمِنْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ فِتْيَاتِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ

„...dintre tinerele voastre credincioase aflate în stăpânirea voastră...”

[an-Nisā’ 4:25]

[النساء: 25]

Exemplu de badal:

وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حُجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا

„Iar pentru Allah este o datorie asupra oamenilor pelerinajul la Casă — pentru cel care are posibilitatea să ajungă la ea.” [Āl ‘Imrān

3:97]

[آل عمران: 97]

Exemplu de ḥāl:

وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا

„Iar cine ucide intenționat un credincios, răsplata lui este Jahannam, rămânând în ea...” [an-Nisā’ 4:93]

[النساء: 93]

Dovezile separate ale particularizării

Dovada separată de particularizare este aceea care poate sta de sine stătător. Autorul menționează trei categorii: percepția senzorială, rațiunea și revelația/legea religioasă.

Exemplu de particularizare prin ceea ce este cunoscut prin simțuri este cuvântul lui Allah despre vântul trimis asupra poporului ‘Ād:

تُدْمِرُ كُلَّ شَيْءٍ بِأَمْرِ رَبِّهَا

„Distrugea totul prin porunca Domnului ei.” [al-Aḥqāf 46:25]

[الأحقاف: 25]

Percepția directă arată că vântul nu a distrus cerurile și pământul, deși formularea spune „*totul*”.

Exemplu de particularizare prin rațiune este cuvântul lui Allah:

إِنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

„Cu adevărat, El are putere asupra tuturor lucrurilor.” [al-Aḥqāf

46:33]

[الأحقاف: 33]

Rațiunea arată că Însăși Esența lui Allah Preaînaltul nu este creată și, prin urmare, nu intră în categoria lucrurilor create asupra cărora se aplică o asemenea formulare.

Unii savanți consideră că exemplele limitate prin simțuri și rațiune nu aparțin propriu-zis categoriei „*general particularizat*”, ci categoriei „*general prin a cărui formulare s-a intenționat de la început un sens particular*”. Motivul este că acele cazuri scoase nu au fost niciodată intenționate de vorbitor sau înțelese de interlocutor ca făcând parte din expresie; iar aceasta este tocmai realitatea generalului prin care s-a intenționat particularul.

În ceea ce privește particularizarea prin Sharī‘ah, Coranul și Sunnah pot fi particularizate fiecare prin Coran, prin Sunnah, prin ijmā‘ și prin qiyās.

Exemplu de particularizare a Coranului prin Coran:

وَالْمُطَلَقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ

„Femeile divorțate să aștepte pentru ele însele trei perioade.”

[al-Baqarah 2:228]

[البقرة: 228]

Această formulare este particularizată de cuvântul lui Allah:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ
قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُونَهَا

„O, voi cei care credeți! Dacă vă căsătoriți cu femei credincioase și apoi divorțați de ele înainte de a le atinge, nu aveți asupra lor nicio perioadă de așteptare pe care să o numărați.” [al-Aḥzāb 33:49]

[الأحزاب: 49]

Exemplu de particularizare a Coranului prin Sunnah: versetele moștenirii, precum:

يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثِيَيْنِ

„Allah vă poruncește cu privire la copiii voștri: băiatului îi revine cât partea a două fete...” [an-Nisā' 4:11]

[النساء: 11]

și alte versete asemănătoare sunt particularizate de cuvântul Profetului ﷺ: „Musulmanul nu îl moștenește pe necredincios, iar necredinciosul nu îl moștenește pe musulman.”¹⁸

Ca exemplu de particularizare a Coranului prin ijma', mulți savanți de uşul au menționat cuvântul lui Allah:

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ
فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً

„Iar pe cei care acuză femeile caste și apoi nu aduc patru martori, biciuiți-i cu optzeci de lovituri.” [an-Nūr 24:4]

18 Al-Bukhārī, nr. 4283, Kitāb al-Maghāzī, capitolul 48; Muslim, nr. 1614, Kitāb al-Farā'id.

[4: النور]

Ei au spus că acesta ar fi particularizat prin consensul potrivit căruia sclavul care aduce o asemenea acuzație primește patruzeci de lovituri. Autorul atrage însă atenția că acest exemplu este discutabil, deoarece în această problemă există de fapt divergență; el spune că nu a găsit un exemplu lipsit de obiecție pentru această categorie.

Exemplu de particularizare a Coranului prin qiyās este cuvântul lui Allah:

الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ

„Femeia care comite zinā și bărbatul care comite zinā: biciuiți-l pe fiecare dintre ei cu o sută de lovituri.” [an-Nūr 24:2]

[2: النور]

Conform opiniei cunoscute, acest text este particularizat prin analogia sclavului care comite zinā cu sclava, reducând pedeapsa la jumătate, adică la cincizeci de lovituri.

Exemplu de particularizare a Sunnah prin Coran este cuvântul Profetului ﷺ: „Mi s-a poruncit să lupt împotriva oamenilor până când mărturisesc că nu există nicio divinitate demnă de adorare în afară de Allah și că Muḥammad este Trimisul lui Allah...”¹⁹

Acesta este particularizat de cuvântul lui Allah:

قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ

19 Al-Bukhārī, nr. 1399, Kitāb az-Zakāh, capitolul 1; Muslim, nr. 20, Kitāb al-Īmān, capitolul 8.

„Luptați împotriva celor dintre oamenii Cărții care nu cred în Allah și în Ziua de Apoi, nu socotesc interzis ceea ce Allah și Trimisul Său au interzis și nu urmează religia adevărului, până când dau jizyah cu mâna lor, fiind supuși.” [at-Tawbah 9:29]

[التوبة: 29]

Exemplu de particularizare a Sunnah prin Sunnah: cuvântul Profetului ﷺ: „Pentru ceea ce este udat de cer se datorează o zecime” este particularizat de cuvântul său ﷺ: „Nu există şadaqah pentru mai puțin de cinci awsuq.”²⁰²¹

Autorul spune că nu a găsit un exemplu de particularizare a Sunnah prin ijmā‘.

Exemplu de particularizare a Sunnah prin qiyās este cuvântul Profetului ﷺ: „Pentru necăsătorit cu necăsătorită: o sută de lovituri și exil timp de un an.” Potrivit opiniei cunoscute, textul este particularizat prin analogia sclavului cu sclava în înjumătățirea pedepsei, astfel încât pentru sclav se limitează la cincizeci de lovituri.²²

20 Al-Bukhārī, nr. 1484, Kitāb az-Zakāh, capitolul 56; Muslim, nr. 979, Kitāb az-Zakāh.

21 Al-Bukhārī, nr. 1483, Kitāb az-Zakāh, capitolul 55.

22 Muslim, nr. 1690, Kitāb al-Ḥudūd, capitolul 3; Aḥmad, al-Musnad, 5/313, nr. 22718. Formularea despre exil este și la Ibn Mājah, nr. 2550, Kitāb al-Ḥudūd, capitolul 7.

10 Absolutul și restricționatul (al-muṭṭlaq wa-l-muqayyad)

Definiția absolutului (al-muṭṭlaq)

În limbă, muṭṭlaq este opusul lui muqayyad, adică „nerestricționat”. În terminologie, este expresia care indică realitatea unei categorii fără o calificare restrictivă. De exemplu:

فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَّا

„...atunci eliberarea unui sclav înainte ca cei doi să se atingă...”

[al-Mujādilah 58:3]

[المجادلة: 3]

Prin formularea „indică realitatea unei categorii” este exclus generalul (al-‘āmm), deoarece acesta indică totalitatea indivizilor, nu simpla existență a unui individ al categoriei. Prin „fără o calificare restrictivă” este exclus muqayyad-ul.

Definiția restricționatului (al-muqayyad)

În limbă, muqayyad este lucrul asupra căruia a fost pusă o legătură sau o restricție, precum un animal legat. În terminologie, este expresia care indică realitatea unei categorii împreună cu o calificare restrictivă. De exemplu:

فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ

„...atunci eliberarea unui sclav credincios...” [an-Nisā’ 4:92]

[النساء: 92]

Prin menţionarea calificării este exclus al-muṭlaq, care este lipsit de această restricţie.

Aplicarea textului absolut

Textul absolut trebuie aplicat în forma lui nerestricţionată până când există o dovadă care îl restricţionează, deoarece textele Coranului şi ale Sunnah trebuie aplicate potrivit semnificaţiei lor până când o dovadă stabileşte altceva.

Dacă există un text absolut şi un text restricţionat, absolutul este purtat asupra restricţionatului atunci când hotărârea juridică este una şi aceeaşi. Dacă hotărârile sunt diferite, fiecare text este aplicat aşa cum a venit: unul în caracterul lui absolut şi celălalt cu restricţia lui.

Exemplu în care hotărârea este aceeaşi: Allah spune despre ispăşirea pentru zihār:

فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَا

„...eliberarea unui sclav înainte ca cei doi să se atingă...”

[al-Mujādilah 58:3]

[المجادلة: 3]

Iar despre ispăşirea pentru uciderea accidentală spune:

فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ

„...eliberarea unui sclav credincios...” [an-Nisā’ 4:92]

[النساء: 92]

Hotărârea este aceeaşi în ambele texte: eliberarea unui sclav. De aceea, potrivit acestei reguli, textul absolut din ispăşirea zihār-ului este restricţionat prin textul din ispăşirea omorului, iar credinţa devine o condiţie pentru sclavul eliberat în ambele situaţii.

Exemplu în care hotărârile sunt diferite: Allah spune:

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا

„Hoțului și hoăței tăiați-le mâinile...” [al-Mā'idah 5:38]

[المائدة: 38]

și spune în versetul wuḍū'-ului:

فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ

„Spălați-vă fețele și mâinile până la coate.” [al-Mā'idah 5:6]

[المائدة: 6]

Hotărârea diferă: în primul text este tăierea, iar în al doilea este spălarea. De aceea primul text nu este restricționat prin al doilea. El rămâne pe caracterul său absolut, iar tăierea se face de la încheietura mâinii, în timp ce la wuḍū' spălarea se întinde până la coate.

11 Textul neclar și textul explicat (al-mujmal wa-l-mubayyan)

Definiția lui al-mujmal

În limbă, mujmal înseamnă „neclar, nedeslușit” și poate avea și sensul de „adunat laolaltă”. În terminologie, este expresia al cărei sens intenționat nu poate fi înțeles fără un element exterior, fie pentru stabilirea sensului precis, fie pentru explicarea modului în care trebuie împlinit, fie pentru stabilirea cantității sale.

Exemplu de text care are nevoie de altă dovadă pentru stabilirea sensului precis este cuvântul lui Allah:

وَالْمُطَلَّاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ

„Femeile divorțate trebuie să aștepte, pentru ele însele, trei qurū’.”

[al-Baqarah 2:228]

[al-Baqarah 2:228]

Cuvântul qur’ este un termen comun pentru două sensuri: menstruația și perioada de curățenie dintre două menstruații. De aceea, pentru a stabili care dintre cele două sensuri este intenționat, este nevoie de o dovadă.

Exemplu de text care are nevoie de altceva pentru explicarea modului în care se împlinește este cuvântul lui Allah:

وَأَقِمُوا الصَّلَاةَ

„Și împliniți rugăciunea.” [al-Baqarah 2:43]

[al-Baqarah 2:43]

Felul în care se împlinește rugăciunea nu este precizat în această formulare și are nevoie de explicație. Exemplu de text care are nevoie de altceva pentru explicarea cantității este, în textul tipărit, cuvântul lui Allah: **وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ** [al-Baqarah 2:43]

Textul arab al versetului integral

﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ﴾

„Și împliniți rugăciunea.”
[al-Baqarah 2:43]

Autorul continuă: „Cantitatea zakāh-ului obligatoriu este necunoscută și are nevoie de explicație.”

Notă: aici există o inconsecvență internă în textul digital: exemplul tipărit repetă formula despre rugăciune, în timp ce explicația vorbește despre cuantumul zakāh-ului. Pe pagina următoare, autorul citează explicit „Și dați zakāh-ul” atunci când explică textul după clarificare. Pentru fidelitate, această ediție păstrează aici formularea exactă a sursei și semnalează problema în loc să o corecteze în tăcere.

Definiția lui al-mubayyan

În limbă, mubayyan înseamnă „făcut evident” și „explicat”. În terminologie, este expresia din care sensul intenționat poate fi înțeles, fie prin semnificația ei originară, fie după ce a fost explicată.

Exemple de expresii al căror sens este înțeles prin însăși semnificația lor originară sunt: „cer”, „pământ”, „munte”, „dreptate”, „nedreptate” și „adevăr”. Astfel de cuvinte nu au nevoie de altceva pentru a li se explica sensul.

Exemplu de expresie care devine clară după explicație este porunca lui Allah:

وَآتُوا الزَّكَاةَ

„Și dați zakāh.” [al-Baqarah 2:43]
[al-Baqarah 2:43]

Atât împlinirea rugăciunii, cât şi darea zakāh-ului apar iniţial într-o formă generală care are nevoie de explicaţie; Legiuitorul le-a explicat însă modul şi detaliile, astfel încât formularea a devenit clară după această explicaţie.

Cum se lucrează cu un text mujmal

Cel responsabil din punct de vedere religios trebuie să aibă hotărârea de a pune în practică un text mujmal atunci când explicaţia lui îi devine cunoscută.

Profetul ﷺ a explicat comunităţii sale întreaga religie, atât principiile, cât şi detaliile ei, până când a lăsat-o pe o cale limpede şi curată, a cărei noapte este asemenea zilei. El nu a amânat niciodată explicaţia atunci când aceasta era necesară.

Explicaţia Profetului ﷺ poate fi prin cuvânt, prin faptă sau prin cuvânt şi faptă împreună.

Exemplu de explicaţie prin cuvânt este informarea sa cu privire la pragurile şi cantităţile zakāh-ului, cum este cuvântul său: „*Din ceea ce este udat de cer se datorează o zecime*”, ca explicaţie a poruncii generale „*Şi daţi zakāh*”.

Exemplu de explicaţie prin faptă este împlinirea ritualurilor hajj-ului în faţa comunităţii, ca explicaţie a cuvântului lui Allah:

وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ

„*Iar faţă de Allah, oamenilor le revine pelerinajul la Casă...*” [Āl Imrān 3:97]

[Āl Imrān 3:97]

La fel, rugăciunea de eclipsă pe care a împlinit-o Profetul ﷺ în forma ei cunoscută reprezintă, în realitate, explicaţia cuvântului său: „*Când vezi ceva din acestea, rugăţi-vă.*”²³

Exemplu de explicaţie atât prin cuvânt, cât şi prin faptă este modul rugăciunii. Profetul ﷺ l-a explicat prin cuvânt în hadithul celui care s-a rugat greşit, spunându-i: „*Când te ridici pentru*

23 Al-Bukhārī, nr. 5785, Kitāb al-Libās, capitolul 2; Muslim, nr. 911, Kitāb al-Kusūf, capitolul 5.

*rugăciune, fă wuḍū'-ul deplin, apoi îndreaptă-te spre qiblah și spune takbīr...*²⁴

L-a explicat și prin faptă. Sahl ibn Sa'd as-Sā'idī relatează că Profetul ﷺ s-a ridicat pe minbar, a rostit takbīr, iar oamenii din spatele lui au rostit takbīr în timp ce el se afla pe minbar. La sfârșit s-a întors către oameni și a spus:

*„Am făcut aceasta numai pentru ca voi să mă urmați și să învățați rugăciunea mea.”*²⁵

24 Al-Bukhārī, nr. 6251, Kitāb al-Isti'dhān, capitolul 18; Muslim, nr. 397, Kitāb aṣ-Ṣalāh, capitolul 11.

25 Al-Bukhārī, nr. 917, Kitāb al-Jumu'ah, capitolul 26; Muslim, nr. 544, Kitāb al-Masājid, capitolul 10.

12 Sensul aparent și sensul interpretat (az-ẓāhir wa-l-mu'awwal)

Definiția lui az-ẓāhir

În limbă, ẓāhir înseamnă „evident” și „clar”. În terminologie, este expresia care indică prin ea însăși un sens preponderent, deși admite și un alt sens.

Exemplu este cuvântul Profetului ﷺ: „Faceți wuḍū' după [consumul] cărnii de cămilă.” Sensul evident al termenului wuḍū' este aici spălarea celor patru membre în forma cunoscută în Shari'ah, nu simpla curățenie.²⁶

Prin formularea „care indică prin ea însăși un sens” este exclus al-mujmal, deoarece acesta nu indică singur sensul urmărit. Prin „un sens preponderent” este exclus al-mu'awwal, fiindcă acesta este purtat asupra unui sens care, în lipsa unei dovezi contextuale, ar fi mai slab. Prin „deși admite și un alt sens” este exclus textul explicit, care nu admite decât un singur sens.

Aplicarea sensului aparent

Este obligatoriu să se lucreze potrivit sensului aparent al textului, cu excepția cazului în care există o dovadă care îl îndepărtează de la acel sens. Aceasta este metoda Salaf-ului; este, de asemenea, calea cea mai prudentă, cea mai sigură în privința răspunderii religioase și cea mai fermă în adorare și supunere.

Definiția lui al-mu'awwal

În limbă, mu'awwal provine din al-awl, adică „întoarcere”. În terminologie, este o expresie al cărei înțeles este purtat asupra sensului mai puțin probabil.

26 Aḥmad, al-Musnad, 4/352; Abū Dāwūd, nr. 184, Kitāb at-Ṭahārah; Muslim, nr. 360, Kitāb al-Ḥayḍ, capitolul 25.

Prin „sensul mai puțin probabil” sunt excluse textul explicit și sensul aparent. Textul explicit nu admite decât un singur sens, iar sensul aparent este purtat, în principiu, asupra sensului preponderent.

Cele două feluri de ta'wīl

Ta'wīl-ul este de două feluri: corect și acceptat, respectiv corupt și respins.

1. Ta'wīl-ul corect este cel susținut de o dovadă validă. Un exemplu este interpretarea cuvântului lui Allah „Întreabă cetatea” în sensul „Întreabă locuitorii cetății”, deoarece cetatea însăși nu poate fi întrebată.

وَأَسْأَلِ الْقَرْيَةَ

„Și întreabă cetatea [adică locuitorii cetății].”

2. Ta'wīl-ul corupt este cel pentru care nu există o dovadă validă. Un exemplu este interpretarea celor care neagă Atributele, care poartă cuvântul lui Allah „Cel Milostiv S-a înălțat peste Tron” asupra sensului „a pus stăpânire”. Sensul corect, spune autorul, este înălțarea și stabilirea, fără a descrie cum este aceasta și fără a o asemăna cu însușirile creației.

الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى

„Cel Milostiv S-a înălțat peste Tron.” [Tā-Hā 20:5]

[Tā-Hā 20:5]

13 Abrogarea (an-naskh)

Definiția

În limbă, naskh înseamnă „înlăturare” și „transfer”. În terminologie, este ridicarea unei hotărâri stabilite de o dovadă din Shari‘ah sau ridicarea formulării acelei dovezi printr-o altă dovadă din Coran ori Sunnah.

Prin „*ridicarea unei hotărâri*” se înțelege schimbarea ei, de pildă de la obligație la permisiune sau de la permisiune la interdicție. Nu intră aici situația în care o hotărâre nu se mai aplică din cauza lipsei unei condiții sau a existenței unui impediment. De exemplu, încetarea obligației zakāh-ului atunci când averea scade sub nișāb sau încetarea obligației rugăciunii în timpul menstruației nu se numesc naskh.

Prin „*sau formularea ei*” se înțelege formularea dovezii din Shari‘ah. Abrogarea poate privi hotărârea fără formulare, formularea fără hotărâre sau ambele, după cum va veni.

Prin „*printr-o dovadă din Coran ori Sunnah*” sunt excluse alte dovezi, precum ijma‘ și qiyās; acestea nu abrogă un text.

Naskh-ul este posibil din punct de vedere rațional și este o realitate în legislația revelată. Din punct de vedere rațional, întreaga poruncă și judecată aparțin lui Allah, fiindcă El este Domnul și Stăpânul. El poate legifera pentru robii Săi ceea ce cer Înțelepciunea și Mila Sa. Nu există nimic rațional care să împiedice Stăpânul să-i poruncească celui aflat sub stăpânirea Sa ceea ce voiește.

Mai mult, Înțelepciunea și Mila lui Allah față de robii Săi presupun să le legifereze ceea ce El știe că le păstrează interesele religiei și vieții lumești. Aceste interese pot varia în funcție de împrejurări și timp: o anumită hotărâre poate fi mai potrivită într-o perioadă sau situație, iar alta poate fi mai potrivită într-o altă perioadă sau situație. Allah este Atotștiutor și Înțelept.

Dintre dovezile faptului că naskh-ul a avut loc în Shari‘ah sunt:

1. Cuvântul lui Allah:

مَا نَنْسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا

„Orice verset pe care îl abrogăm sau îl facem uitat, aducem unul mai bun decât el sau asemenea lui.” [al-Baqarah 2:106]

[al-Baqarah 2:106]

2. Cuvintele lui Allah „Acum Allah v-a ușurat...” și „Acum apropiați-vă de ele...”, care exprimă în mod direct schimbarea hotărârii precedente.

الْآنَ خَفَّفَ اللَّهُ عَنْكُمْ

„Acum Allah v-a ușurat...” [al-Anfāl 8:66]

[al-Anfāl 8:66]

فَالْآنَ بَاشِرُوهُمْ

„Acum apropiați-vă de ele...” [al-Baqarah 2:187]

[al-Baqarah 2:187]

3. Cuvântul Profetului ﷺ: „V-am interzis să vizitați mormintele; acum vizitați-le.” Acesta este un text explicit privind abrogarea interdicției anterioare.²⁷

Ceea ce nu poate fi abrogat

Abrogarea este imposibilă în următoarele situații:

1. Relatările despre fapte. Naskh-ul privește hotărârile. Dacă una dintre două relatări factuale ar fi abrogată de cealaltă, ar rezulta că una dintre ele este falsă, iar falsitatea este imposibilă în relatările lui Allah și ale Mesagerului Său. Excepție face situația în care o hotărâre este formulată sub forma unei relatări. O astfel de hotărâre poate fi abrogată.

²⁷ Muslim, nr. 977, Kitāb al-Janā'iz, capitolul 36. Vezi și Kitāb al-Aḍāḥi, capitolul 5, privind schimbarea hotărârii referitoare la păstrarea cărnii sacrificiilor.

Exemplul dat de autor este cuvântul lui Allah:

إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عَشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ

„Dacă vor fi dintre voi douăzeci de oameni răbdători, ei vor birui două sute...” [al-Anfāl 8:65]

[al-Anfāl 8:65]

Deşi formularea este una informativă, sensul ei este imperativ. De aceea, hotărârea a fost schimbată în versetul următor:

الْآن خَفَّفَ اللَّهُ عَنْكُمْ وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا فَإِنْ يَكُنْ

مِنْكُمْ مِائَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ

„Acum Allah v-a uşurat, căci ştie că în voi este slăbiciune. Dacă vor fi dintre voi o sută de oameni răbdători, vor birui două sute...”

[al-Anfāl 8:66]

[al-Anfāl 8:66]

2. Hotărârile care reprezintă un bine în orice timp şi loc: tawhîd-ul, fundamentele credinţei, fundamentele actelor de adorare şi virtuţile morale precum sinceritatea, castitatea, generozitatea şi curajul. Porunca referitoare la acestea nu poate fi abrogată. La fel, nu poate fi abrogată interdicţia lucrurilor care sunt rele în orice timp şi loc, precum shirk-ul, kufr-ul şi însuşirile morale rele ca minciuna, desfrânarea, zgârcenia şi laşitatea. Toate legislaţiile revelate urmăresc binele robilor şi îndepărtarea răului de la ei.

Condiţiile naskh-ului

Pentru ca naskh-ul să fie stabilit în ceea ce poate fi abrogat, sunt necesare condiţii, dintre care:

1. Să fie imposibilă armonizarea celor două dovezi. Dacă ele pot fi împăcate, nu se recurge la naskh, deoarece este posibil să se lucreze cu amândouă.

2. Să se cunoască faptul că dovada abrogatoare este ulterioară. Acest lucru poate fi cunoscut printr-un text explicit, prin relatarea unui Companion sau prin cronologie.

Exemplu cunoscut prin text explicit este cuvântul Profetului ﷺ: „*Vă permisesem să vă bucurați temporar de femei, însă Allah a interzis aceasta până în Ziua Învierii.*”²⁸

Exemplu cunoscut prin relatarea unui Companion este afirmația ‘Ā’ishei رضي الله عنها: „*Din ceea ce fusese revelat din Coran erau zece alăptări cunoscute care produceau interdicția; apoi au fost abrogate prin cinci alăptări cunoscute.*”²⁹

Exemplu cunoscut prin cronologie este expresia „*Acum Allah v-a ușurat...*”, deoarece cuvântul „*acum*” arată că această hotărâre este ulterioară. În același fel, dacă se știe că Profetul ﷺ a hotărât ceva înainte de Hijrah, apoi după Hijrah a hotărât în mod contrar, hotărârea ulterioară este abrogatoare.

3. Dovada abrogatoare trebuie să fie stabilită autentic. Majoritatea savanților au condiționat ca ea să fie mai puternică decât dovada abrogată sau cel puțin egală cu ea; de aceea, după opinia lor, un text mutawâtir nu este abrogat printr-o relatare âḥād, chiar dacă aceasta este autentică. Opinia mai puternică este însă că nu este necesar ca dovada abrogatoare să fie mai puternică sau egală, deoarece ceea ce se abrogă este hotărârea, iar pentru stabilirea unei hotărâri nu este condiționat tawâtur-ul.

Felurile naskh-ului după ceea ce este abrogat

Din perspectiva textului abrogat, naskh-ul este de trei feluri:

1. Hotărârea este abrogată, iar formularea rămâne. Acesta este cazul cel mai frecvent în Coran. Exemplul este dat de cele două versete privind rezistența în luptă: hotărârea din „*Dacă vor fi dintre voi douăzeci de răbdători, ei vor birui două sute...*” a fost schimbată prin „*Acum Allah v-a ușurat... Dacă vor fi dintre voi o sută de răbdători, ei vor birui două sute...*” Înțelepciunea păstrării formulării în timp ce hotărârea este abrogată constă, între altele,

28 Muslim, nr. 1406, Kitāb an-Nikāḥ, capitolul 3; Aḥmad, al-Musnad, 3/405, nr. 15387.

29 Muslim, nr. 1452, Kitāb ar-Raḍā‘, capitolul 6.

în păstrarea răsplăţii recitării şi în amintirea înţelepciunii abrogării.

2. Formularea este abrogată, iar hotărârea rămâne, precum textul referitor la rajm. În cele două Şaḥiḥ-uri este relatat că ‘Umar ibn al-Khaṭṭāb رضى الله عنه a spus că printre cele revelate de Allah se afla versetul rajm-ului, pe care ei îl citiseră, îl înţeleseseră şi îl reţinuseră; Mesagerul lui Allah ﷺ a aplicat rajm-ul, iar ei l-au aplicat după el. ‘Umar se temea ca, odată cu trecerea timpului, cineva să spună: „*Nu găsim rajm-ul în Cartea lui Allah*”, şi astfel oamenii să răţacească prin abandonarea unei obligaţii pe care Allah a revelat-o. El a afirmat că rajm-ul este o hotărâre adevărată pentru bărbatul şi femeia căsătoriţi care comit zinā atunci când există dovada, sarcina sau mărturisirea. Înţelepciunea abrogării formulării cu păstrarea hotărârii este, între altele, încercarea comunităţii prin aplicarea unei hotărâri al cărei text nu îl mai găseşte recitat în Coran şi confirmarea credinţei în ceea ce Allah a revelat, spre deosebire de cei dintre evrei care au încercat să ascundă textul rajm-ului din Tawrāh.³⁰

3. Atât hotărârea, cât şi formularea sunt abrogate. Exemplu este cazul celor zece alăptări menţionate în relatarea ‘Ā’ishei رضى الله عنها.

Felurile naskh-ului după dovada care abrogă

Din perspectiva dovezii abrogatoare, naskh-ul este de patru feluri:

1. Abrogarea Coranului prin Coran. Exemplul sunt cele două versete privind rezistenţa în luptă menţionate mai sus.

2. Abrogarea Coranului prin Sunnah. Autorul spune că nu a găsit pentru aceasta un exemplu lipsit de obiecţii.

3. Abrogarea Sunnah prin Coran. Exemplu este schimbarea orientării de la Bayt al-Maqdis, stabilită prin Sunnah, către Ka‘bah, stabilită prin cuvântul lui Allah:

30 Al-Bukhārī, nr. 6829, Kitāb al-Ḥudūd, capitolul 30; Muslim, nr. 1691, Kitāb al-Ḥudūd, capitolul 4.

فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا
وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ

„Întoarce-ți fața spre Moscheea Sacră; și oriunde v-ați afla,
întoarceți-vă fețele spre ea.” [al-Baqarah 2:144, 149-150]

[al-Baqarah 2:144, 149-150]

4. Abrogarea Sunnah prin Sunnah. Exemplu este cuvântul Profetului ﷺ: „V-am interzis [să preparați] nabīdh în anumite vase; acum beți din orice vase doriți, însă nu beți ceva îmbătător.”³¹

Înțelepciunile naskh-ului

Naskh-ul are mai multe înțelepciuni, dintre care:

1. Luarea în considerare a intereselor robilor prin legiferarea a ceea ce este mai folositor pentru religia și viața lor lumească.
2. Trecerea treptată a legislației până la desăvârșirea ei.
3. Punerea la încercare a celor responsabili religios prin disponibilitatea lor de a primi trecerea de la o hotărâre la alta și mulțumirea lor față de aceasta.
4. Punerea lor la încercare prin împlinirea recunoștinței atunci când schimbarea este către ceva mai ușor și prin răbdare atunci când schimbarea este către ceva mai greu.

31 Aḥmad, al-Musnad, 3/237, nr. 13512; Abū Ya'lā, 6/373, nr. 3707. Al-Haythamī menționează în Majma' az-Zawā'id 5/66 o discuție privind unul dintre naratori. Vezi și Muslim, nr. 977.

14 Relatările (al-akhbār)

Definiția khabar-ului

În limbă, khabar înseamnă „veste” sau „relatare”. Aici, autorul are în vedere ceea ce este atribuit Profetului ﷺ dintre cuvinte, fapte, aprobări și descrieri.

Despre multe dintre regulile referitoare la cuvintele Profetului ﷺ s-a vorbit deja. În ceea ce privește faptele sale, ele sunt de mai multe feluri:

1. Faptele săvârșite potrivit naturii umane firești, precum mâncatul, băutul și somnul. Ele nu au, în sine, o hotărâre de urmare religioasă. Totuși, dintr-un alt motiv, ele pot deveni poruncite sau interzise, ori pot avea o anumită formă recomandată, precum mâncatul cu mâna dreaptă, sau una interzisă, precum mâncatul cu mâna stângă.

2. Faptele săvârșite potrivit obiceiului, precum modul de îmbrăcăminte. În sine, acestea sunt permise, însă pot deveni poruncite sau interzise dintr-un motiv exterior.

3. Faptele pe care le-a împlinit ca particularități ale sale. Acestea îi sunt specifice, precum continuarea postului fără întrerupere (al-wiṣāl) și căsătoria prin dăruirea femeii fără mahr. O faptă nu este declarată particularitate a Profetului ﷺ decât pe baza unei dovezi, deoarece regula de bază este că el trebuie urmat.

4. Fapta pe care a săvârșit-o ca act de adorare. Pentru el, împlinirea ei este obligatorie până când transmite și clarifică religia, fiindcă transmiterea îi este obligatorie. După împlinirea transmiterii, opinia cea mai corectă este că o asemenea faptă este recomandată atât pentru el, cât și pentru noi. Motivul este că simplul fapt că a săvârșit-o ca adorare dovedește legitimitatea ei, iar în lipsa unei dovezi privind pedeapsa pentru abandon, ea rămâne un act legiferat fără pedeapsă pentru cel care îl lasă; aceasta este realitatea mandūb-ului.

Un exemplu este relatarea ‘Ā’ishei رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا. Când a fost întrebată cu ce începea Profetul ﷺ când intră în casă, ea a răspuns: „*Cu siwāk-ul*.” În privința folosirii siwāk-ului la intrarea în casă nu există aici decât simpla sa faptă, deci ea indică recomandarea.³²

Un alt exemplu este faptul că Profetul ﷺ își trecea degetele prin barbă la wuḍū’. Takhlīl-ul bărbii nu face parte, în sine, din spălarea feței astfel încât să fie obligatoriu ca simplă explicație a unui text general; el apare aici ca faptă de sine stătătoare, indicând recomandarea.³³

5. Fapta pe care a săvârșit-o pentru a explica un text mujmal din Coran sau Sunnah. Pentru Profetul ﷺ aceasta era obligatorie până când explicația ajungea la oameni, datorită obligației de a transmite. După aceea, fapta primește, pentru el și pentru noi, aceeași hotărâre ca textul pe care îl explică: dacă textul indică o obligație, fapta explicativă este obligatorie; dacă textul indică o recomandare, fapta este recomandată.

Exemplu de obligație sunt faptele obligatorii ale rugăciunii pe care Profetul ﷺ le-a împlinit ca explicație a cuvântului general al lui Allah „*Și împliniți rugăciunea*”.

Exemplu de recomandare sunt cele două rak‘ah pe care Profetul ﷺ le-a făcut în spatele Maqām Ibrāhīm după terminarea ṭawāf-ului, ca explicație a cuvântului lui Allah:

وَاتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى

„*Luați locul lui Ibrāhīm ca loc de rugăciune*.” [al-Baqarah 2:125]

[al-Baqarah 2:125]

Profetul ﷺ s-a îndreptat către Maqām Ibrāhīm recitând acest verset; cele două rak‘ah din spatele Maqām-ului sunt Sunnah.³⁴

32 Muslim, nr. 253, Kitāb aṭ-Ṭahārah, capitolul 15; Abū Dāwūd, nr. 51; an-Nasā’ī, al-Mujtabā, nr. 8; Ibn Mājah, nr. 290.

33 At-Tirmidhī, nr. 29-31, Kitāb aṭ-Ṭahārah, capitolul 23; Ibn Mājah, nr. 429-430, Kitāb aṭ-Ṭahārah wa-Sunanu-hā, capitolul 50.

34 Muslim, nr. 1218, Kitāb al-Ḥajj, capitolul 10.

Aprobarea Profetului ﷺ

Aprobarea Profetului ﷺ faţă de un lucru este dovadă a permisiunii lui în forma în care el l-a aprobat, fie că este vorba despre o afirmaţie, fie despre o faptă.

Exemplu de aprobare a unei afirmaţii este aprobarea răspunsului sclavei pe care a întrebat-o: „*Unde este Allah?*”, iar ea a răspuns: „*Deasupra cerului.*”³⁵

Exemplu de aprobare a unei fapte este aprobarea conducătorului unei mici expediţii care, când recita pentru oamenii săi, încheia mereu cu Sūrat al-Iklāṣ. Profetul ﷺ a spus: „*Întrebaţi-l de ce face aceasta.*” El a răspuns: „*Pentru că ea este descrierea Celui Milostiv şi iubesc să o recit.*” Atunci Profetul ﷺ a spus: „*Spuneţi-i că Allah îl iubeşte.*”³⁶

Un alt exemplu este aprobarea abisinienilor care se jucau cu sulite în moschee, pentru apropierea inimilor de Islam.³⁷

În schimb, o faptă care a avut loc în timpul Profetului ﷺ fără ca el să fi cunoscut-o nu îi este atribuită ca aprobare. Ea poate însă constitui dovadă prin faptul că Allah a lăsat-o necontestată. Companiunii au argumentat astfel pentru permisiunea ‘azl-ului. Jābir رضي الله عنه a spus: „*Practicam ‘azl în timp ce Coranul era revelat.*” Într-o formulare la Muslim, Sufyān adaugă: „*Dacă ar fi fost ceva interzis, Coranul ne-ar fi interzis.*”³⁸

Faptul că aprobarea lui Allah este dovadă se vede şi din faptul că faptele rele pe care ipocriţii le ascundeau erau dezvăluite şi condamnate de Allah. Prin urmare, ceea ce Allah a lăsat fără condamnare este permis.

35 Muslim, nr. 537, Kitāb al-Masājid, capitolul 7; Mālik, al-Muwattaʿ, 2/776, nr. 1468, Kitāb al-ʿItq, capitolul 6.

36 Al-Bukhārī, nr. 7375, Kitāb at-Tawhīd, capitolul 1; Muslim, nr. 813, Kitāb aṣ-Ṣalāh, capitolul 45.

37 Al-Bukhārī, nr. 454, Kitāb aṣ-Ṣalāh, capitolul 69; Muslim, nr. 982, după hadithul 18, Kitāb Ṣalāt al-ʿĪdayn, capitolul 4.

38 Al-Bukhārī, nr. 5207, Kitāb an-Nikāḥ, capitolul 96; Muslim, nr. 1440, Kitāb an-Nikāḥ, capitolul 22.

Împărțirea relatării după cel căruia îi este atribuită

Din această perspectivă, relatarea este de trei feluri: marfū‘, mawqūf și maqtū‘.

1. Marfū‘ este ceea ce este atribuit Profetului ﷺ în mod real sau prin hotărâre. Marfū‘ în mod real este cuvântul, fapta și aprobarea Profetului ﷺ. Marfū‘ prin hotărâre este ceea ce este atribuit Sunnah-ului său, epocii sale sau altor lucruri similare fără să indice neapărat că el a săvârșit personal acea faptă.

Din această categorie face parte și afirmația unui Companion: „Ni s-a poruncit” sau „Ni s-a interzis”. De exemplu, Ibn ‘Abbās رضي الله عنہما a spus: „Oamenilor li s-a poruncit ca ultimul lor contact [cu Makkah] să fie cu Casa, însă femeii aflate la menstruație i s-a făcut ușurare.” Iar Umm ‘Atiyyah رضي الله عنہا a spus: „Ni s-a interzis să urmărim procesiunile funerare, însă interdicția nu ne-a fost impusă cu fermitate.”³⁹⁴⁰

2. Mawqūf este ceea ce este atribuit unui Companion și pentru care nu este stabilită hotărârea de marfū‘. Potrivit opiniei mai puternice, cuvântul Companionului este dovadă, cu excepția cazului în care contrazice un text sau cuvântul unui alt Companion. Dacă contrazice un text, se urmează textul; dacă intră în conflict cu opinia altui Companion, se urmează ceea ce este mai puternic dintre cele două. Companionul este cel care l-a întâlnit pe Profet ﷺ crezând în el și a murit în această stare.

3. Maqtū‘ este ceea ce este atribuit unui Tābi‘ī sau celor de după el. Tābi‘ī-ul este cel care a întâlnit un Companion fiind credincios în Mesagerul ﷺ și a murit în această stare.

Împărțirea relatării după numărul căilor de transmitere

Din această perspectivă, relatările sunt mutawātir și āḥād.

1. Mutawātir este relatarea transmisă de un număr mare de persoane, într-un asemenea mod încât, potrivit obiceiului, este imposibil ca ele să fi convenit asupra unei minciuni, iar relatarea

39 Al-Bukhārī, nr. 1278, Kitāb al-Janā‘iz, capitolul 30; Muslim, nr. 938, Kitāb al-Janā‘iz, capitolul 11.

40 Al-Bukhārī, nr. 1755, Kitāb al-Ḥajj, capitolul 144; Muslim, nr. 1328, Kitāb al-Ḥajj, capitolul 67.

lor se întemeiază pe ceva perceput prin simţuri. Exemplu este cuvântul Profetului ﷺ: „Cine minte în mod intenţionat despre mine să-şi pregătească locul în Foc.”⁴¹

2. *Āḥād* este orice relatare care nu ajunge la nivelul *mutawātir*.

În ceea ce priveşte gradul ei, relatarea *āḥād* este de trei feluri: *ṣaḥīḥ*, *ḥasan* şi *ḍa‘īf*.

Ṣaḥīḥ este relatarea transmisă de un narator drept, cu precizie deplină în păstrarea şi transmiterea a ceea ce a primit, printr-un lanţ neîntrerupt, şi care este lipsită de *shudhūdh* şi de o ‘illah vătămătoare.

Ḥasan este relatarea transmisă de un narator drept, dar cu un nivel de precizie mai redus decât cel cerut pentru *ṣaḥīḥ*, printr-un lanţ neîntrerupt, şi care este lipsită de *shudhūdh* şi de o ‘illah vătămătoare. Dacă are mai multe căi de transmitere, poate ajunge la gradul de *ṣaḥīḥ* şi se numeşte *ṣaḥīḥ li-ghayrihi*.

Ḍa‘īf este ceea ce nu îndeplineşte condiţiile lui *ṣaḥīḥ* sau *ḥasan*. Dacă are mai multe căi care se întăresc reciproc, poate ajunge la gradul de *ḥasan* şi se numeşte *ḥasan li-ghayrihi*.

Toate aceste categorii sunt dovezi cu excepţia *hadithului ḍa‘īf*, care nu este dovadă. El poate fi însă menţionat ca sprijin secundar sau în contexte asemănătoare.

Formulele de transmitere (*ṣiyagh al-adā’*)

În transmiterea *hadithului* există două etape: *taḥammul* şi *adā’*. *Taḥammul* înseamnă primirea *hadithului* de la altcineva, iar *adā’* înseamnă transmiterea lui mai departe.

Dintre formulele *adā’-ului* sunt:

1. „*Haddathanī*” („*mi-a relatat*”) pentru cel căruia *shaykhul i-a* citit *hadithul*.

2. „*Akhbaranī*” („*m-a informat*”) pentru cel căruia *shaykhul i-a* citit sau care a citit el însuşi înaintea *shaykhului*.

3. „*Akhbaranī ijāzatan*” („*m-a informat prin ijāzah*”) ori „*ajāza lī*” („*mi-a dat ijāzah*”) pentru cel care transmite prin autorizare, fără o lectură propriu-zisă. *Ijāzah* înseamnă permisiunea

41 Al-Bukhārī, nr. 110, Kitāb al-‘Ilm, capitolul 38; Muslim, Muqaddimah, capitolele 1-2. Vezi şi Fath al-Bārī 1/203-204.

shaykhului ca studentul să transmită de la el ceea ce el însuși a transmis, chiar dacă materialul nu i-a fost citit.

4. ‘An‘anah, adică transmiterea hadithului prin formula „‘an” („de la”). Regula de bază este că ea indică un lanț continuu, cu excepția naratorului cunoscut pentru *tadlīs*. În cazul său nu se consideră că lanțul este continuu decât dacă afirmă explicit că a auzit sau că i s-a relatat direct.

Studiul hadithului și al naratorilor săi cuprinde multe alte categorii în știința *muṣṭalaḥ al-ḥadīth*; ceea ce a fost indicat aici este însă suficient, cu voia lui Allah.

15 Consensul (al-ijmāʿ)

Definiția

În limbă, ijmāʿ înseamnă atât hotărâre fermă, cât și acord. În terminologie, este acordul mujtahid-ilor acestei comunități, după Profetul ﷺ, asupra unei hotărâri din Shariʿah.

Prin „*acord*” este exclusă existența unei opinii contrare chiar și din partea unui singur mujtahid; în acel caz ijmāʿ-ul nu este încheiat. Prin „*mujtahid-ii*” sunt excluși oamenii de rând și cei care fac taqlīd, ale căror acord sau dezacord nu sunt luate în considerare la stabilirea ijmāʿ-ului.

Prin „*această comunitate*” este exclus consensul altor comunități, care nu este relevant aici. Prin „*după Profetul* ﷺ” este exclus acordul care a avut loc în timpul vieții sale; un asemenea acord nu este tratat ca dovadă prin faptul că ar fi ijmāʿ, deoarece dovada se găsea deja în Sunnah Profetului ﷺ, prin cuvânt, faptă sau aprobare. De aceea, dacă un Companion spune „*Făceam...*” sau „*Oamenii făceau cutare în timpul Profetului* ﷺ”, afirmația este marfūʿ prin hotărâre, nu o simplă transmitere a unui ijmāʿ.

Prin „*asupra unei hotărâri din Shariʿah*” este exclus acordul asupra unei chestiuni pur raționale sau obișnuite, deoarece aici discutăm ijmāʿ-ul ca dovadă juridico-religioasă.

Ijmāʿ-ul este dovadă. Dintre dovezile acestui fapt sunt:

1. Cuvântul lui Allah:

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ

„Astfel v-am făcut o comunitate dreaptă, pentru ca voi să fiți martori asupra oamenilor.” [al-Baqarah 2:143]

[al-Baqarah 2:143]

Expresia „*martori asupra oamenilor*” cuprinde mărturia asupra faptelor lor și asupra hotărârilor referitoare la acele fapte, iar mărturia martorului acceptat este primită.

2. Cuvântul lui Allah:

فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ

„Dacă vă disputați asupra unui lucru, întoarceți-l la Allah și la Mesager.” [an-Nisā' 4:59]
[an-Nisā' 4:59]

Acest verset arată că ceea asupra căruia nu există dispută între ei este adevăr.

3. Cuvântul Profetului ﷺ: „Comunitatea mea nu se va uni asupra rătăcirii.”⁴²

4. Se poate spune și astfel: consensul comunității asupra unui lucru fie este adevăr, fie este fals. Dacă este adevăr, este dovadă. Dacă ar fi fals, cum ar putea această comunitate, cea mai nobilă comunitate înaintea lui Allah din vremea Profetului ei până la Ziua Învierii, să se unească asupra unei erori pe care Allah nu o aprobă? Autorul spune că aceasta este dintre cele mai mari imposibilități.

Felurile ijmā'-ului

Ijmā'-ul este de două feluri: cert (qaṭ'i) și probabil (ẓannī).

1. Ijmā'-ul cert este cel a cărui existență este cunoscută în comunitate în mod necesar, precum consensul asupra obligativității celor cinci rugăciuni și asupra interdicției zinā-ului. Nimeni nu contestă stabilirea și caracterul de dovadă al acestui tip de ijmā'. Cel care îl contrazice devine necredincios atunci când este dintre cei pentru care o asemenea hotărâre nu poate fi necunoscută.

2. Ijmā'-ul probabil este cel a cărui existență nu poate fi cunoscută decât prin cercetare și examinarea opiniilor. Savanții au diferit cu privire la posibilitatea stabilirii lui. Autorul consideră că cea mai puternică este poziția Shaykh al-Islām Ibn Taymiyyah,

42 At-Tirmidhī, nr. 2167, Kitāb al-Fitan, capitolul 7; Abū Dāwūd, nr. 4253; Ibn Mājah, nr. 3950. An-Nawawī l-a considerat slab în Sharḥ Ṣaḥīḥ Muslim 13/67, iar al-Albānī l-a considerat ḥasan în Takhrij as-Sunnah, nr. 82.

care spune în al-ʿAqīdah al-Wāsiṭiyyah: „Ijmāʿ-ul care poate fi delimitat cu precizie este ceea asupra căruia s-au aflat Salaf aṣ-Ṣāliḥ, deoarece după ei divergenţele s-au înmulţit, iar comunitatea s-a răspândit.”⁴³

Trebuie cunoscut că această comunitate nu se poate uni asupra a ceva care contrazice o dovadă autentică, explicită şi neabrogată. Ea nu se uneşte decât asupra adevărului. Dacă găseşti un consens despre care crezi că ar contrazice un asemenea text, cercetează: fie dovada nu este autentică, fie nu este explicită, fie este abrogată, fie în chestiune există o divergenţă de care nu ai avut cunoştinţă.

Condiţiile ijmāʿ-ului

Dintre condiţiile ijmāʿ-ului sunt:

1. Să fie stabilit pe o cale validă, adică fie să fie bine cunoscut printre savanţi, fie să fie transmis de o persoană de încredere, cu o cunoaştere largă a opiniilor savanţilor.

2. Să nu fi fost precedat de o divergenţă stabilă. Dacă a existat anterior o asemenea divergenţă, nu se constituie ulterior ijmāʿ, deoarece opiniile nu încetează să existe prin moartea celor care le-au susţinut.

Prin urmare, ijmāʿ-ul nu desfiinţează o divergenţă anterioară, ci împiedică apariţia unei divergenţe noi. Aceasta este opinia mai puternică datorită temeiului ei. S-a spus şi că această condiţie nu este necesară, astfel încât generaţia a doua ar putea ajunge la consens asupra uneia dintre opiniile generaţiei anterioare, iar acel consens ar deveni dovadă pentru cei de după ea.

Potrivit majorităţii, nu este condiţionat nici ca generaţia celor care au ajuns la consens să se stingă înainte ca ijmāʿ-ul să devină obligatoriu. Ijmāʿ-ul se încheie din momentul acordului oamenilor săi şi, după aceea, nu le mai este permis nici lor, nici altora să-l contrazică. Dovezile care arată că ijmāʿ-ul este dovadă nu condiţionează dispariţia acelei generaţii; în plus, dacă ijmāʿ-ul s-a realizat în momentul acordului lor, ce anume l-ar desfiinţa ulterior?

43 Vezi Sharḥ al-ʿAqīdah al-Wāsiṭiyyah al autorului, 2/328, ediţia Dār Ibn al-Jawzī.

Dacă unii dintre mujtahid-i exprimă o opinie sau săvârșesc o faptă, aceasta devine cunoscută în rândul celor capabili de ijtihād, iar ceilalți nu o contestă deși ar putea, s-au exprimat mai multe opinii: că este ijmā'; că este dovadă dar nu ijmā'; că nu este nici ijmā', nici dovadă; sau că devine ijmā' dacă generația se stinge înainte ca cineva să o conteste. Ultima opinie este, după autor, cea mai apropiată de adevăr, deoarece persistența tăcerii până la moartea lor, deși puteau obiecta, indică acordul lor.

16 Analogia juridică (al-qiyās)

Definiția

În limbă, qiyās înseamnă „măsurare” și „egalizare”. În terminologie, este punerea unui caz derivat (far‘) pe același plan cu un caz de bază (aṣl) în privința unei hotărâri, datorită unei cauze juridice comune (‘illah).

Far‘ este cazul asupra căruia se face analogia. Aṣl este cazul cu care se face analogia. Hotărârea (ḥukm) este ceea ce impune dovada din Sharī‘ah, precum obligație, interdicție, validitate, invaliditate și altele. ‘Illah este sensul sau caracteristica datorită căreia hotărârea cazului de bază a fost stabilită. Aceste patru elemente sunt stâlpii qiyās-ului.

Qiyās-ul este una dintre dovezile prin care se stabilesc hotărârile Sharī‘ah. Coranul, Sunnah și cuvintele Companionilor indică recunoașterea lui ca dovadă.

Dintre dovezile din Coran sunt:

1. Cuvântul lui Allah:

اللَّهُ الَّذِي أَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ

„Allah este Cel care a coborât Cartea cu adevărul și Balanța.”

[ash-Shūrā 42:17]

[ash-Shūrā 42:17]

Mizān este ceea prin care lucrurile sunt cântărite și comparate unul cu altul.

2. Cuvintele lui Allah:

كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ

„Așa cum am început prima creație, tot astfel o vom repeta.”

[al-Anbiyā' 21:104]

[al-Anbiyā' 21:104]

وَاللَّهُ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَّاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فُسْقَنَاهُ إِلَى بَلَدٍ مَيِّتٍ
فَأَحْيَيْنَاهُ بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا كَذَلِكَ النُّشُورُ

„Allah este Cel care trimite vânturile, iar ele ridică norii; Noi îi mănăm către un ținut mort și prin ei dăm viață pământului după moartea lui. Tot astfel va fi învierea.” [Fāṭir 35:9]

[Fāṭir 35:9]

Allah a asemănat refacerea creației cu prima creație și învierea morților cu readucerea la viață a pământului. Aceasta este analogie.

Dintre dovezile din Sunnah sunt:

1. Profetul ﷺ i-a spus femeii care îl întrebase despre postul datorat de mama sa după moarte: „Ce crezi: dacă mama ta ar fi avut o datorie și tu ai fi plătit-o pentru ea, ar fi fost aceasta îndeplinită în locul ei?” Ea a răspuns: „Da.” El a spus: „Atunci postește pentru mama ta.”⁴⁴

2. Un bărbat a venit la Profet ﷺ și a spus: „O, Mesager al lui Allah, mi s-a născut un băiat negru!” Profetul l-a întrebat: „Ai cămile?” El a spus: „Da.” „Ce culoare au?” „Roșcate.” „Este printre ele vreuna cenușie?” „Da.” „De unde a apărut aceasta?” El a răspuns: „Poate că a tras-o o trăsătură ereditară.” Profetul ﷺ a spus: „Poate că și pe fiul tău l-a tras o trăsătură ereditară.”⁴⁵

Toate pildele de acest fel din Coran și Sunnah sunt dovezi ale qiyās-ului, deoarece în ele un lucru este apreciat prin analogie cu ceva asemănător.

44 Al-Bukhārī, nr. 1953, Kitāb aṣ-Ṣawm, capitolul 42; Muslim, nr. 1148, Kitāb aṣ-Ṣiyām, capitolul 27.

45 Al-Bukhārī, nr. 5305, Kitāb aṭ-Ṭalāq, capitolul 26; Muslim, nr. 1500, Kitāb al-Li‘ān.

Dintre cuvintele Companionilor este scrisoarea lui 'Umar ibn al-Khaţţāb رضى الله عنه către Abū Mūsā al-Ash'arī privind judecata. El i-a spus, în sens: „*Apoi înţelegere, înţelegere în ceea ce ţi se prezintă dintre lucrurile care nu se află în Coran şi Sunnah. Compară atunci lucrurile între ele, cunoaşte cazurile asemănătoare şi urmăreşte dintre ele ceea ce consideri mai iubit de Allah şi mai apropiat de adevăr.*”⁴⁶

Ibn al-Qayyim spune că aceasta este o scrisoare măreaţă, primită cu acceptare de savanţi. Al-Muzanī a relatat că fuqahā' de la vremea Companionilor până în timpul său au fost de acord că analogul adevărului este adevăr, iar analogul falsului este fals, şi că au folosit analogia în fiqh în toate categoriile de hotărâri.

Condiţiile qiyās-ului

Dintre condiţiile qiyās-ului sunt:

1. Să nu intre în conflict cu o dovadă mai puternică. Nu se ia în considerare qiyās-ul care contrazice un text, ijma'-ul sau cuvântul unui Companion, dacă adoptăm opinia că afirmaţia Companionului este dovadă. Un asemenea qiyās se numeşte fāsīd al-i'tibār, adică un qiyās al cărui temei este invalid deoarece se opune unei dovezi mai puternice.

Exemplu: cineva ar putea spune că o femeie adultă şi raţională se poate căsători singură fără walī, prin analogie cu faptul că îşi poate vinde averea fără walī. Această analogie este invalidă pentru că intră în conflict cu textul Profetului ﷺ: „*Nu există căsătorie decât cu walī.*”⁴⁷

2. Hotărârea cazului de bază trebuie să fie stabilită prin text sau ijma'. Dacă ea însăşi este stabilită doar printr-un qiyās, nu se face un alt qiyās asupra aceluşi caz, ci se revine direct la primul aşl. Aceasta este preferabil pentru că analogia prin care far'-ul

46 Al-Bayhaqī, as-Sunan al-Kubrā, 10/115; ad-Dāraqutnī, 4/206-207. Vezi şi Ibn al-Qayyim, Ighāthat al-Lahfān, 1/86.

47 At-Tirmidhī, nr. 1101, Kitāb an-Nikāh, capitolul 14; Abū Dāwūd, nr. 2085; Ibn Mājah, nr. 1880; Aḥmad, 1/250; al-Ḥākim, 2/185. Al-Ḥākim şi Ibn Ḥibbān l-au autentificat.

intermediar a fost legat de așl ar putea fi greșită, iar construirea unui qiyās peste alt qiyās ar lungi argumentul fără folos.

Exemplu: nu se spune că ribā se aplică porumbului prin analogie cu orezul, iar orezului prin analogie cu grâul. Se spune direct că ribā se aplică porumbului prin analogie cu grâul, astfel încât qiyās-ul să se întemeieze pe un așl stabilit prin text.

3. Hotărârea cazului de bază trebuie să aibă o ‘illah cunoscută, pentru ca așl-ul și far‘-ul să poată fi unite prin ea. Dacă hotărârea cazului de bază este pur ta‘abbudī, fără o cauză juridică identificabilă, nu se poate construi qiyās asupra ei.

Exemplu: nu este corect să se spună că „carnea de struț anulează wuḍū’-ul prin analogie cu carnea de cămilă, deoarece struțul seamănă cu cămila”. Potrivit opiniei cunoscute, hotărârea referitoare la carnea de cămilă este una pur ta‘abbudī și nu are o ‘illah cunoscută pe baza căreia să poată fi extinsă.

4. ‘Illah trebuie să cuprindă o caracteristică potrivită hotărârii și pe care principiile Sharī‘ah o recunosc ca relevantă, precum proprietatea de a îmbăta în cazul khamr-ului. Dacă este doar o caracteristică întâmplătoare, fără legătură adecvată cu hotărârea, nu este valid să fie folosită drept ‘illah, precum culoarea neagră sau albă.

Exemplu este hadithul lui Ibn ‘Abbās رضي الله عنهما despre Barīrah, căreia i s-a dat alegerea privind căsătoria atunci când a fost eliberată. Ibn ‘Abbās spune: „Soțul ei era un sclav negru.” Menționarea culorii negre este o caracteristică întâmplătoare, fără relevanță pentru hotărâre. Dreptul de alegere există pentru sclava eliberată care se află căsătorită cu un sclav chiar dacă acesta este alb; și nu i se acordă doar pentru că soțul ar fi negru, dacă el este liber.⁴⁸

5. ‘Illah trebuie să existe în far‘ așa cum există în așl. Exemplu este vătămarea prezentă în lovirea părinților, prin analogie cu interdicția de a le spune „uff”. Dacă ‘illah nu există în far‘, qiyās-ul nu este valid.

48 Al-Bukhārī, nr. 5282, Kitāb aṭ-Ṭalāq, capitolul 15.

Exemplu: dacă cineva spune că ‘illah ribā-ului în grâu este faptul că se vinde prin măsură de volum şi apoi extinde ribā-ul la mere prin analogie cu grâul, analogia este incorectă, deoarece această ‘illah nu se găseşte în mere, care nu sunt în mod obișnuit măsurate astfel.

Felurile qiyās-ului

Qiyās-ul se împarte în jalī (evident) şi khafī (subtil).

1. Qiyās jalī este cel a cărui ‘illah este stabilită prin text sau ijmā‘, ori cazul în care este cert că nu există o diferenţă juridic relevantă între aṣl şi far‘.

Exemplu de ‘illah stabilită prin text este analogia interdicţiei de a face istijmār cu sânge impur şi uscat cu interdicţia de a face istijmār cu bălegar. Ibn Mas‘ūd رضى الله عنه i-a adus Profetului ﷺ două pietre şi o bucată de bălegar pentru curăţare. Profetul a luat pietrele şi a aruncat bălegarul, spunând: „*Acesta este riks*”, adică impur.⁴⁹

Exemplu de ‘illah stabilită prin ijmā‘ este interdicţia ca judecătorul să judece în timp ce este mânios. Prin analogie, judecătorului care îşi reţine o nevoie fiziologică îi este interzis să judece, deoarece cauza recunoscută prin consens în cazul mâniei este tulburarea gândirii şi preocuparea inimii.⁵⁰

Exemplu de caz în care lipsa diferenţei relevante este certă: interdicţia de a distruge averea orfanului prin folosirea sau purtarea bunurilor sale este pusă prin qiyās pe aceeaşi bază cu interdicţia de a-i consuma averea prin mâncare, deoarece este cert că nu există o diferenţă relevantă între cele două forme de risipire a averii sale.

2. Qiyās khafī este cel a cărui ‘illah este stabilită prin deducţie şi în care nu este cert că nu există nicio diferenţă relevantă între aṣl şi far‘.

Exemplu este analogia uşnān-ului, o plantă sau substanţă alcalină folosită la curăţare, cu grâul în privinţa ribā-ului, pe baza

49 Al-Bukhārī, nr. 156, Kitāb al-Wuḍū‘, capitolul 21.

50 Al-Bukhārī, nr. 7158, Kitāb al-Aḥkām, capitolul 13; Muslim, nr. 1717, Kitāb al-Aqḍiyah, capitolul 7.

faptului că ambele pot fi măsurate prin volum. Explicația prin „*măsurare*” nu este stabilită printr-un text sau ijmā‘ și nu este sigur că diferența dintre cele două este juridic irelevantă; este posibil ca grâul să fie diferențiat prin faptul că este aliment, spre deosebire de uşnān.

Qiyās ash-shabah - analogia prin asemănare

Un alt tip este numit qiyās ash-shabah. El apare atunci când un far‘ oscilează între două așl-uri cu hotărâri diferite și are asemănări cu fiecare dintre ele; atunci este atașat celui cu care seamănă mai mult.

Exemplu: sclavul dobândește proprietate atunci când i se dă ceva, prin analogie cu omul liber, sau nu dobândește, prin analogie cu animalul aflat în proprietate? Dacă privim cele două cazuri de bază, omul liber și animalul, vedem că sclavul are asemănări cu amândouă. Din perspectiva faptului că este om rațional, primește răsplată și pedeapsă, se căsătorește și divorțează, el seamănă cu omul liber. Din perspectiva raporturilor patrimoniale, poate fi vândut, dat gaj, constituit waqf, dăruit și transmis prin moștenire, iar valoarea sa este garantată și proprietarul dispune de el; sub acest aspect seamănă mai mult cu bunul aflat în proprietate. Autorul concluzionează că, în privința dispozițiilor financiare, asemănarea lui cu acest al doilea așl este mai puternică și este atașat lui.

Acest tip de qiyās este slab, deoarece între far‘ și așl nu există o ‘illah juridică potrivită în afară de faptul că îi seamănă în mai multe hotărâri, în timp ce un alt așl rivalizează cu el prin alte asemănări.

Qiyās al-‘aks - analogia inversă

Un alt tip este qiyās al-‘aks: stabilirea pentru far‘ a hotărârii opuse celei a așl-ului, deoarece în far‘ se află opusul ‘illah-ului care a produs hotărârea în așl.

Exemplul dat este cuvântul Profetului ﷺ: „*Și în relația intimă a fiecăruia dintre voi este o sadaqah.*” Companionii au întrebat: „O, Mesager al lui Allah, unul dintre noi își împlinește dorința și are răsplată pentru aceasta?” El a spus: „Ce credeți: dacă ar pune-o în

*ceea ce este ḥarām, ar avea păcat? Tot astfel, dacă o pune în ceea ce este ḥalāl, are răsplată.*⁵¹

Profetul ﷺ a stabilit pentru far' - relația intimă permisă - opusul hotărârii așl-ului - relația intimă interzisă - deoarece în far' există opusul cauzei hotărârii așl-ului. Pentru actul permis a stabilit răsplată, după cum pentru actul interzis există păcat.

51 Muslim, nr. 1006, Kitāb az-Zakāh, capitolul 16.

17 Contradicția aparentă dintre dovezi (at-Ta'āruḍ)

Definiția

În limbă, ta'āruḍ înseamnă confruntare și împiedicare reciprocă. În terminologie, înseamnă opoziția dintre două dovezi în așa fel încât una dintre ele contrazice, la prima vedere, ceea ce indică cealaltă.

Contradicția aparentă dintre dovezi se împarte în patru categorii:

Prima categorie: două dovezi generale

Atunci când contradicția aparentă este între două dovezi generale, există patru situații:

1. Dacă cele două dovezi pot fi armonizate, astfel încât fiecare să fie aplicată unei situații în care nu o contrazice pe cealaltă, armonizarea lor este obligatorie.

Exemplu este cuvântul lui Allah către Profetul Său ﷺ:

وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

„Și, cu adevărat, tu călăuzești către o cale dreaptă.” [ash-Shūrā 42:52]

[ash-Shūrā 42:52]

și cuvântul Său:

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ

„Cu adevărat, tu nu-l poți călăuzi pe cel pe care îl iubești.” [al-Qaṣaṣ 28:56]

[al-Qaṣaṣ 28:56]

Cele două versete se armonizează astfel: primul se referă la călăuzirea prin indicarea şi explicarea adevărului (hidāyat ad-dalālah), iar aceasta îi aparţine Mesagerului ﷺ; al doilea se referă la călăuzirea prin acordarea succesului de a primi şi de a urma adevărul (hidāyat at-tawfiq), iar aceasta se află numai în Mâna lui Allah şi nu este stăpânită nici de Mesagerul ﷺ, nici de altcineva.

2. Dacă armonizarea nu este posibilă, iar cronologia este cunoscută, dovada ulterioară o abrogă pe cea anterioară; se lucrează cu cea ulterioară, nu cu prima.

Exemplu este cuvântul lui Allah referitor la post:

فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَإِنْ تَصَوْمُوا خَيْرَ لَكُمْ

„Iar cine face de bunăvoie un bine, este mai bine pentru el; iar să postiţi este mai bine pentru voi.” [al-Baqarah 2:184]

[al-Baqarah 2:184]

Acest verset arată posibilitatea alegerii între hrănire şi post, cu preferinţă pentru post. Apoi Allah a spus:

فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ

„Aşadar, cine dintre voi este prezent în această lună să o postească; iar cine este bolnav sau în călătorie, să postească un număr egal de alte zile.” [al-Baqarah 2:185]

[al-Baqarah 2:185]

Acest al doilea verset impune postul în timpul lunii pentru cel care nu este bolnav şi nici călător şi impune recuperarea lui pentru bolnav şi călător. El este ulterior primului şi, prin urmare, îl abrogă, după cum indică hadithul lui Salamah ibn al-Akwa‘

رضي الله عنه, autentificat în cele două Șahiḥ-uri și în alte surse.⁵²

3. Dacă nu se cunoaște cronologia, se lucrează cu dovada mai puternică, atunci când există un criteriu de preferință.

Exemplu este cuvântul Profetului ﷺ: „*Cine își atinge organul genital să facă wuḍū'.*” Într-o altă relatare, când a fost întrebat despre un bărbat care își atinge organul genital și dacă trebuie să facă wuḍū', el ﷺ a spus: „*Nu; el este doar o parte din tine.*”^{53 54}

Prima relatare este preferată: pentru că este mai prudentă, pentru că are mai multe căi de transmitere și mai mulți savanți au declarat-o autentică și pentru că ea transferă hotărârea de la starea inițială, aducând astfel o cunoaștere suplimentară.

4. Dacă nu există niciun criteriu de preferință, este obligatorie suspendarea judecății. Autorul precizează că nu există pentru această situație un exemplu autentic.

A doua categorie: două dovezi particulare

Când contradicția aparentă este între două dovezi particulare, există, de asemenea, patru situații:

1. Dacă ele pot fi armonizate, armonizarea este obligatorie.

Exemplu: în relatarea lui Jābir رضي الله عنه despre descrierea Hajjului Profetului ﷺ se spune că, în Ziua Sacrificiului, Profetul ﷺ a făcut rugăciunea Ṣuhr în Makkah. În relatarea lui Ibn 'Umar رضي الله عنهما se spune că a făcut-o în Minā. Cele două relatări pot fi armonizate spunând că a făcut rugăciunea în Makkah, iar când a ieșit spre Minā a repetat-o împreună cu

52 Al-Bukhārī, nr. 4507, Kitāb at-Tafsīr, capitolul 26; Muslim, nr. 1145, Kitāb aṣ-Ṣiyām, capitolul 25, privind abrogarea versetului „Iar asupra celor care îl pot [posti] este o răscumpărare...” prin versetul „Cine dintre voi este prezent în această lună să o postească”.

53 Abū Dāwūd, nr. 182; at-Tirmidhī, nr. 85; an-Nasā'ī, as-Sunan aṣ-Ṣuḡhrā, nr. 165; Ibn Mājah, nr. 483.

54 Abū Dāwūd, nr. 181; at-Tirmidhī, nr. 82; Ibn Mājah, nr. 481; an-Nasā'ī, as-Sunan aṣ-Ṣuḡhrā, nr. 444; Aḥmad, al-Musnad, 6/406, nr. 27334; declarat autentic și de Ibn Ḥibbān, nr. 213 din al-Mawārid, Kitāb at-Ṭahārah, capitolul 29.

Companionii care se aflau acolo.⁵⁵⁶

2. Dacă armonizarea nu este posibilă şi se cunoaşte cronologia, textul ulterior îl abrogă pe cel anterior.

Exemplu sunt cuvintele lui Allah:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ اللَّاتِي آتَيْتَ
أُجُورَهُنَّ ...

„O, Profetule! Noi ți-am făcut permise soțiile tale cărora le-ai dat darurile lor de nuntă...” [al-Aḥzāb 33:50]

[al-Aḥzāb 33:50]

și:

لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ وَلَا أَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ
وَلَوْ أَعْجَبَكَ حَسَنُ

„Nu îți mai sunt permise alte femei după aceasta și nici să le schimbi cu alte soții, chiar dacă frumusețea lor te-ar încanta.”

[al-Aḥzāb 33:52]

[al-Aḥzāb 33:52]

Potrivit uneia dintre opinii, al doilea verset îl abrogă pe primul.

3. Dacă abrogarea nu poate fi stabilită, se urmează dovada mai puternică, dacă există un criteriu de preferință.

Exemplu: Maymūnah رضى الله عنها relatează că Profetul ﷺ s-a căsătorit cu ea în timp ce nu se afla în iḥrām, pe când Ibn ‘Abbās رضى الله عنهما relatează că s-a căsătorit cu ea în timp ce se afla în

55 Al-Bukhārī, nr. 1653, Kitāb al-Ḥajj, capitolul 83; Muslim, nr. 1309, Kitāb al-Ḥajj, capitolul 58, din hadithul lui Anas; Muslim, nr. 1308, din hadithul lui Ibn ‘Umar.

56 Muslim, nr. 1218, în hadithul lung al lui Jābir, Kitāb al-Ḥajj, capitolul 19: Ḥajjat an-Nabī ﷺ.

iḥrām. Prima relatare este preferată deoarece Maymūnah este persoana direct implicată în eveniment și îl cunoaște mai bine. Relatarea ei este sprijinită și de hadithul lui Abū Rāfi' رضي الله عنه, care a spus că Profetul ﷺ s-a căsătorit cu ea când nu se afla în iḥrām și că el a fost mesagerul dintre cei doi.⁵⁷⁵⁸⁵⁹

4. Dacă nu există niciun criteriu de preferință, este obligatorie suspendarea judecății. Autorul spune că nu există pentru aceasta un exemplu autentic.

A treia categorie: o dovadă generală și una particulară

Dacă una dintre cele două dovezi este generală, iar cealaltă particulară, dovada generală este particularizată prin cea particulară.

Exemplu este cuvântul Profetului ﷺ: „Din ceea ce este udat de cer se datorează a zecea parte”, împreună cu cuvântul său: „Nu există zakāh pentru mai puțin de cinci awsuq.” Primul text este particularizat prin al doilea; astfel, zakāh nu devine obligatorie decât pentru cantitatea care atinge cinci awsuq.⁶⁰⁶¹

A patra categorie: fiecare dovadă este mai generală într-o privință și mai particulară în alta

Dacă cele două texte se intersectează astfel încât fiecare este mai general decât celălalt într-o privință și mai particular în alta, există trei situații:

1. Dacă există o dovadă care arată că generalitatea unuia dintre texte trebuie particularizată prin celălalt, se procedează astfel.

Exemplu sunt cuvintele lui Allah:

57 Ibn Ḥibbān, nr. 1272 din al-Mawārid, Kitāb an-Nikāḥ, capitolul 14; Aḥmad, al-Musnad, 6/392, nr. 27241; at-Tirmidhī, nr. 841, Kitāb al-Ḥajj, capitolul 23, care l-a numit ḥasan. Al-Albānī l-a considerat slab.

58 Al-Bukhārī, nr. 5114, Kitāb an-Nikāḥ, capitolul 30; Nikāḥ al-muḥrim; Muslim, nr. 1410, Kitāb an-Nikāḥ, capitolul 5.

59 Muslim, nr. 1411, din hadithul lui Maymūnah, Kitāb an-Nikāḥ, capitolul 5; și nr. 1410 din hadithul lui Ibn 'Abbās. Ibn 'Abd al-Barr spune în at-Tamhid, 3/152, că relatările de la Maymūnah sunt mutawātir.

60 Hadith citat anterior în lucrare; ediția arabă trimite la p. 43, nota 2.

61 Hadith citat anterior în lucrare; ediția arabă trimite la p. 43, nota 1.

وَالَّذِينَ يَتُوفُونَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ
أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا

„Iar aceia dintre voi care mor și lasă în urmă soții, acestea să aștepte, pentru ele însele, patru luni și zece zile.” [al-Baqarah 2:234]
[al-Baqarah 2:234]

și:

وَأُولَاتُ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ

„Iar pentru femeile însărcinate, termenul lor este până când își nasc sarcina.” [aṭ-Ṭalāq 65:4]
[aṭ-Ṭalāq 65:4]

Primul text este particular în privința femeii al cărei soț a murit, dar general în privința femeii însărcinate și neînsărcinate. Al doilea este particular în privința femeii însărcinate, dar general în privința celei al cărei soț a murit și a celei aflate într-o altă situație. Dovada arată însă că generalitatea primului text este particularizată prin al doilea: Subay‘ah al-Aslamiyyah رضي الله عنها a născut la câteva nopți după moartea soțului ei, iar Profetul ﷺ i-a permis să se căsătorească. Prin urmare, perioada de așteptare a femeii însărcinate se încheie odată cu nașterea, indiferent dacă soțul ei a murit sau nu.⁶²

2. Dacă nu există o dovadă explicită care să particularizeze generalitatea unuia dintre texte prin celălalt, se lucrează cu ceea ce este mai puternic.

Exemplu sunt cuvintele Profetului ﷺ: „Când unul dintre voi intră în moschee, să nu se așeze până nu face două rak‘ah”, și: „Nu

62 Al-Bukhārī, nr. 5318, Kitāb aṭ-Ṭalāq, capitolul 39, la versetul „Iar pentru femeile însărcinate, termenul lor este până când își nasc sarcina”; Muslim, nr. 1485, Kitāb aṭ-Ṭalāq, capitolul 8.

*există rugăciune după Șubḥ până răsare soarele și nu există rugăciune după 'Așr până apune soarele.*⁶³⁶⁴

Primul text este particular în privința taḥiyyat al-masjid, dar general în privința timpului. Al doilea este particular în privința timpului, dar general în privința rugăciunii, incluzând taḥiyyat al-masjid și alte rugăciuni. Opinia mai puternică este particularizarea generalității celui de-al doilea prin primul; astfel, taḥiyyat al-masjid este permisă și în momentele în care rugăciunea voluntară, în general, este interzisă. Această preferință se întărește prin faptul că generalitatea celui de-al doilea text a fost deja particularizată și prin alte situații, precum recuperarea unei rugăciuni obligatorii și repetarea rugăciunii împreună cu congregația; prin urmare, generalitatea lui este mai slabă.

3. Dacă nu există nici dovadă, nici criteriu de preferință prin care generalitatea unuia să fie particularizată prin celălalt, se lucrează cu fiecare text în situațiile în care nu se contrazic, iar în situația exactă de conflict se suspendă judecata.

Totuși, în realitate, textele revelației nu pot intra într-o contradicție care să nu poată fi rezolvată prin armonizare, abrogare sau preferință, deoarece textele nu se contrazic, iar Mesagerul ﷺ a explicat și a transmis religia. O asemenea dificultate poate apărea doar din perspectiva mujtahidului, din cauza limitării cunoașterii sale. Iar Allah știe cel mai bine.

63 Al-Bukhārī, nr. 586, Kitāb Mawāqīt aș-Șalāh, capitolul 31; Muslim, nr. 827, Kitāb Ṣalāt al-Musāfirīn wa-Qaṣrihā, capitolul 51.

64 Al-Bukhārī, nr. 444, Kitāb aș-Șalāh, capitolul 60: „Când intră în moschee, să facă două rak'ah”; Muslim, nr. 714, Kitāb Ṣalāt al-Musāfirīn wa-Qaṣrihā, capitolul 5.

18 Ordinea și preferința dintre dovezi

Dacă dovezile menționate anterior - Coranul, Sunnah, ijmāʿ-ul și qiyās-ul - sunt de acord asupra unei hotărâri, ori una dintre ele indică o hotărâre fără să existe o dovadă contrară, hotărârea trebuie stabilită și urmată.

Dacă dovezile par să se contrazică, iar armonizarea este posibilă, armonizarea este obligatorie. Dacă armonizarea nu este posibilă, se aplică naskh-ul atunci când condițiile sale sunt îndeplinite. Dacă nici naskh-ul nu poate fi stabilit, este obligatoriu tarjîh-ul, adică preferarea dovezii mai puternice.

În ceea ce privește Coranul și Sunnah, se preferă:

- textul explicit (naşş) în fața sensului aparent (ẓāhir);
- sensul aparent în fața celui interpretat (muʿawwal);
- sensul exprimat direct (mañţūq) în fața sensului înțeles

implicit (mafhūm);

- dovada afirmativă în fața celei negative;
- dovada care transferă de la starea de bază în fața celei care

menține starea de bază, deoarece prima conține o cunoaștere suplimentară;

- textul general păstrat, adică cel care nu a fost particularizat, în fața textului general care a fost particularizat;

- relatarea care întrunește mai multe calități ale acceptării în fața celei care are mai puține;

- relatarea persoanei direct implicate în eveniment în fața relatării altcuiva.

În privința ijmāʿ-ului, consensul cert (qaṭʿī) este preferat celui probabil (ẓannī). În privința qiyās-ului, qiyās-ul evident (jalī) este preferat celui subtil (khafī).

19 Muftī-ul și mustaftī-ul

Muftī-ul este cel care informează despre o hotărâre juridică a Sharī'ah. Mustaftī-ul este cel care întreabă despre o hotărâre juridică a Sharī'ah.

Condițiile pentru permisiunea de a da fatwā

Pentru ca unei persoane să-i fie permis să dea fatwā, sunt necesare mai multe condiții, dintre care:

1. Muftī-ul trebuie să cunoască hotărârea fie cu certitudine, fie pe baza unei aprecieri preponderente. Dacă nu o cunoaște în acest fel, trebuie să se abțină de la a da fatwā.

2. Trebuie să înțeleagă întrebarea în mod complet, astfel încât să poată aplica hotărârea corectă situației descrise, deoarece hotărârea asupra unui lucru depinde de înțelegerea corectă a acelui lucru.

Dacă sensul cuvintelor celui care întreabă îi este neclar, trebuie să-l întrebe ce anume intenționează. Dacă răspunsul depinde de anumite detalii, trebuie fie să ceară acele detalii, fie să le precizeze el însuși în răspuns.

De exemplu, dacă este întrebat despre un om care a murit lăsând în urmă o fiică, un frate și un unchi patern, frate bun al tatălui, trebuie să întrebe dacă fratele este frate pe linie maternă sau nu. Sau poate detalia direct: dacă este frate doar pe linie maternă, nu primește nimic, iar ceea ce rămâne după partea fiicei revine unchiului patern; dacă este frate din altă categorie decât cea maternă, ceea ce rămâne după partea fiicei îi revine lui, iar unchiul nu primește nimic.

3. Muftī-ul trebuie să aibă mintea liniștită, astfel încât să poată înțelege corect problema și să o confrunte cu dovezile Sharī'ah. De aceea nu trebuie să dea fatwā atunci când mintea îi este tulburată de mânie, îngrijorare, plictiseală sau alte stări asemănătoare.

Când devine obligatorie fatwā

Pentru ca răspunsul juridic să devină obligatoriu pentru mufti, sunt necesare condiții, dintre care:

1. Situația despre care este întrebat să fi avut loc efectiv. Dacă ea nu a avut loc, răspunsul nu este obligatoriu din lipsa unei necesități. Excepție este atunci când intenția celui care întreabă este învățarea; în acest caz nu este permisă ascunderea cunoașterii, iar mufti-ul trebuie să răspundă atunci când este întrebat.

2. Mufti-ul să nu știe despre cel care întreabă că urmărește doar să-l pună în dificultate, să vâneze opiniile mai ușoare (rukhaş), să pună opiniile savanților unele împotriva altora sau să urmărească alte scopuri rele. Dacă știe că acesta este scopul întrebării, nu este obligat să răspundă.

3. Fatwā să nu ducă la un rău mai mare decât cel pe care îl îndepărtează. Dacă răspunsul ar produce un rău mai mare, este obligatoriu să se abțină de la el, pentru a îndepărta răul mai grav prin suportarea celui mai ușor.

Ceea ce îi revine celui care cere fatwā

Cel care cere fatwā trebuie să țină seama de următoarele:

1. Să urmărească, prin întrebarea sa, adevărul și punerea lui în practică, nu căutarea opiniilor mai ușoare, încercarea de a-l pune pe mufti în încurcătură sau alte scopuri rele.

2. Să nu întrebe decât pe cine știe sau consideră cu mare probabilitate că este calificat să dea fatwā. Este recomandat să aleagă, dintre cei capabili să dea fatwā, pe cel mai de încredere în privința științei și a evlaviei; unii savanți au spus că acest lucru este obligatoriu.

3. Să-și descrie situația în mod sincer și precis. Exemplu este întrebarea: „*Călătorim pe mare și purtăm cu noi puțină apă. Dacă o folosim pentru wuḍū', ne va fi sete. Putem face wuḍū' cu apa mării?*”

4. Să fie atent la răspunsul mufti-ului și să nu plece de la el până când nu a înțeles răspunsul pe deplin.

20 Ijtihād-ul

Definiția

În limbă, ijtihād înseamnă depunerea întregului efort pentru a ajunge la un lucru dificil. În terminologie, înseamnă depunerea întregului efort pentru a ajunge la o hotărâre juridică a Sharī'ah. Mujtahidul este cel care își depune efortul în acest scop.

Condițiile ijtihād-ului

Ijtihād-ul are mai multe condiții, dintre care:

1. Mujtahidul să cunoască din dovezile Sharī'ah ceea ce îi este necesar pentru ijtihād-ul său, precum versetele și hadithurile care conțin hotărâri juridice.
2. Să cunoască ceea ce este necesar pentru a distinge autenticitatea și slăbiciunea hadithului, precum cunoașterea isnād-ului, a transmițătorilor și a altor aspecte relevante.
3. Să cunoască textele abrogatoare și abrogate și locurile în care există *ijmā'*, pentru a nu emite o hotărâre pe baza unui text abrogat sau contrară consensului.
4. Să cunoască dintre dovezi acele elemente care modifică hotărârea, precum particularizarea, restricționarea și altele asemănătoare, pentru a nu emite o hotărâre care le contrazice.
5. Să cunoască din limba arabă și din uşul al-fiqh ceea ce privește indicațiile expresiilor: generalul și particularul, absolutul și restricționatul, mujmal-ul și mubayyan-ul și cele asemănătoare, astfel încât să judece potrivit sensurilor pe care acestea le indică.
6. Să aibă capacitatea prin care poate deduce hotărârile din dovezile lor.

Ijtihād-ul poate fi divizibil: o persoană poate atinge nivelul ijtihād-ului într-un singur capitol al cunoașterii sau chiar într-o anumită problemă, fără a fi mujtahid în toate domeniile.

Ceea ce îi revine mujtahidului

Mujtahidul trebuie să îşi depună întregul efort pentru a cunoaşte adevărul, apoi să judece potrivit a ceea ce i-a devenit evident.

Dacă ajunge la hotărârea corectă, are două răsplăţi: una pentru ijtihād-ul său şi una pentru atingerea adevărului, deoarece atingerea adevărului înseamnă clarificarea lui şi punerea lui în practică. Dacă greşeşte, are o singură răsplată, iar greşeala îi este iertată, potrivit cuvântului Profetului ﷺ: *„Dacă judecătorul judecă şi face ijtihād, apoi ajunge la hotărârea corectă, are două răsplăţi; iar dacă judecă şi face ijtihād, apoi greşeşte, are o răsplată.”*⁶⁵

Dacă hotărârea nu îi devine evidentă, este obligatoriu să se oprească. În această situaţie îi este permis să urmeze taqlīd-ul din necesitate.

65 Al-Bukhārī, nr. 7352, Kitāb al-Iʿtişām, capitolul 21; Muslim, nr. 1716, Kitāb al-Aqḍiyah, capitolul 6.

21 Taqlīd-ul

Definiția

În limbă, taqlīd înseamnă a pune ceva în jurul gâtului, precum un colier. În terminologie, înseamnă urmarea celui a cărui afirmație nu constituie, prin ea însăși, o dovadă.

Prin formularea „*cel a cărui afirmație nu constituie o dovadă*” sunt excluse urmarea Profetului ﷺ, urmarea celor asupra cărora există *ijmā‘* și urmarea unui Companion, dacă adoptăm opinia că afirmația Companionului este dovadă. Urmarea acestora nu este numită taqlīd în sens tehnic, deoarece este urmarea unei dovezi, deși termenul taqlīd poate fi folosit uneori în sens larg sau figurat.

Situațiile în care se recurge la taqlīd

Taqlīd-ul are loc în două situații:

1. Persoana este un om de rând (‘āmmī) care nu poate cunoaște hotărârea prin propriul său efort. Pentru el, obligația este taqlīd-ul, potrivit cuvântului lui Allah:

فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

„Întrebați-i pe oamenii cunoașterii dacă nu știți.” [an-Naḥl 16:43]

[an-Naḥl 16:43]

El îl urmează pe cel mai învățat și mai evlavios dintre cei pe care îi găsește; dacă doi i se par egali, poate alege între ei.

2. Muftahidului îi apare o situație care necesită o hotărâre imediată, iar el nu are posibilitatea să o cerceteze în acel moment; atunci îi este permis să recurgă la taqlīd.

Unii au condiționat, pentru permisiunea taqlīd-ului, ca problema să nu fie dintre fundamentele religiei pe care trebuie să le crezi cu certitudine, deoarece credințele necesită certitudine, în timp ce taqlīd-ul ar produce doar probabilitate.

Opinia mai puternică este că această condiție nu este necesară, datorită generalității cuvântului lui Allah „*Întrebați-i pe oamenii cunoașterii dacă nu știți*”, iar versetul se află chiar în contextul afirmării mesajului profetic, care este dintre fundamentele religiei. De asemenea, omul de rând nu este capabil să cunoască adevărul prin dovezile sale; dacă îi este imposibil să îl cunoască singur, nu îi rămâne decât taqlīd-ul, potrivit cuvântului lui Allah:

فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ

„*Temeți-vă de Allah atâta cât puteți.*” [at-Taghābun 64:16]

[at-Taghābun 64:16]

Felurile taqlīd-ului

Taqlīd-ul este de două feluri: general și particular.

1. Taqlīd-ul general constă în aderarea la un anumit madhhab și urmarea atât a concesiilor sale (rukhas), cât și a hotărârilor sale mai stricte (‘azā’im), în toate chestiunile religiei.

Savanții au avut opinii diferite asupra acestui tip. Unii au relatat opinia că este obligatoriu, din cauza imposibilității ijtihād-ului pentru cei din generațiile târzii. Alții au relatat că este interzis, deoarece implică angajamentul absolut de a urma o altă persoană decât Profetul ﷺ.

Shaykh al-Islām Ibn Taymiyyah spune că a considera obligatorie ascultarea de altcineva decât Profetul ﷺ în fiecare poruncă și interdicție a sa este contrar ijmā‘-ului; iar chiar și afirmarea simplei permisiuni a acestui lucru este problematică.⁶⁶

El mai spune, în sens, că persoana care se obligă să urmeze un anumit madhhab și apoi acționează contrar lui fără să urmeze un alt savant care i-a dat fatwā, fără o dovadă care să indice contrariul și fără o scuză juridică prin care fapta sa să devină permisă, își urmează dorința și săvârșește ceea ce este interzis fără scuză juridică; iar aceasta este o faptă condamnată.

⁶⁶ Al-Fatāwā al-Kubrā, 4/625.

În schimb, dacă îi devine evident ceea ce impune preferarea unei opinii în fața alteia - fie prin dovezi detaliate, dacă le cunoaște și le înțelege, fie pentru că vede că unul dintre doi savanți este mai cunoscător în acea problemă și mai temător de Allah în ceea ce afirmă - atunci îi este permis să treacă de la o opinie la alta; ba chiar aceasta îi poate fi obligatorie. Imām Aḥmad a afirmat explicit acest lucru.

2. Taqlid-ul particular constă în luarea unei anumite opinii într-o anumită problemă. Acest lucru este permis atunci când persoana este incapabilă să cunoască adevărul prin ijtihād, fie printr-o incapacitate reală, fie pentru că ar putea face cercetarea numai cu o dificultate foarte mare.

Fatwā dată prin taqlid

Allah spune:

فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

„Întrebați-i pe oamenii cunoașterii dacă nu știți.” [an-Naḥl 16:43]

[an-Naḥl 16:43]

Ahl adh-dhikr sunt oamenii cunoașterii. Cel care face doar taqlid nu este dintre savanții care sunt urmați, ci el însuși este un următor al altcuiva.

Abū ‘Umar ibn ‘Abd al-Barr și alții au spus că savanții sunt de acord că muqallidul nu este socotit dintre oamenii cunoașterii și că adevărata cunoaștere înseamnă cunoașterea adevărului împreună cu dovada sa.

Ibn al-Qayyim spune că lucrurile sunt așa cum a spus Abū ‘Umar, deoarece oamenii nu diferă asupra faptului că adevărata cunoaștere este cea dobândită prin dovadă; ceea ce este fără dovadă este taqlid. Apoi Ibn al-Qayyim menționează trei opinii despre permisiunea de a da fatwā prin taqlid:

1. Nu este permisă fatwā prin taqlid, deoarece taqlid-ul nu este cunoaștere, iar fatwā fără cunoaștere este interzisă. Aceasta este opinia majorității savanților hanbali menționați de el și a majorității shāfi‘iților.

2. Este permis ca persoana să urmeze taqlīd-ul în chestiunile care îl privesc pe el însuși, dar nu îi este permis să urmeze taqlīd-ul atunci când dă altora fatwā.

3. Este permis la nevoie și atunci când nu există un savant mujtahid. Ibn al-Qayyim spune că aceasta este opinia cea mai corectă și aceea potrivit căreia se lucrează.⁶⁷

Aici se încheie cuvintele sale.

67 Iʿlām al-Muwaqqiʿîn, 1/7.

Încheierea autorului

Prin aceasta se încheie ceea ce am dorit să scriem în această scurtă lucrare. Îl rugăm pe Allah să ne inspire călăuzirea dreaptă în cuvânt și faptă și să încununeze faptele noastre cu succes. Cu adevărat, El este Generos și Mărinimos. Fie ca Allah să trimită binecuvântări și pace asupra Profetului nostru Muḥammad și asupra familiei sale.

Referințele autorului

1. al-Qāmūs al-Muḥīṭ — al-Fīrūzābādī.
2. al-Kawkab al-Munīr, Sharḥ Mukhtaṣar at-Taḥrīr — al-Futūḥī.
3. Minhāj al-Uṣūl și comentariul său — textul de al-Bayḍāwī; comentatorul nu îi este cunoscut autorului.
4. Sharḥ Jam‘ al-Jawāmi‘ și ḥāshiyah sa — comentariul de al-Maḥallī, iar ḥāshiyah de al-Bannānī.
5. Rawḍat an-Nāẓir și comentariul ei — lucrarea de bază de al-Muwaffaq Ibn Qudāmah, iar comentariul de ‘Abd al-Qādir ibn Badrān.
6. Ḥuṣūl al-Ma’mūl min ‘Ilm al-Uṣūl — Muḥammad Ṣiddīq.
7. al-Madkhal ilā Madhhab Aḥmad ibn Ḥanbal — ‘Abd al-Qādir ibn Badrān.
8. Irshād al-Fuḥūl ilā Taḥqīq al-Ḥaqq min ‘Ilm al-Uṣūl — ash-Shawkānī.
9. Fatāwā Shaykh al-Islām Ibn Taymiyyah — compile de ‘Abd ar-Raḥmān ibn Qāsim.
10. al-Musawwadah fī Uṣūl al-Fiqh — Shaykh al-Islām Ibn Taymiyyah, tatāl său și bunicul său.
11. Zād al-Ma‘ād — Ibn al-Qayyim.
12. I‘lām al-Muwaqqi‘in — Ibn al-Qayyim.

Întrebări asupra materiei

Ediția arabă încheie lucrarea cu următoarele întrebări de recapitulare a materiei:

Uṣūl al-fiqh

1. Definește uṣūl al-fiqh luând separat cele două cuvinte ale expresiei și explică sensul lui fiqh în limbă și în terminologie, împreună cu elementele pe care definiția le exclude.

2. Definește uṣūl al-fiqh ca denumire a acestei discipline și explică definiția.

3. Care este folosul uṣūl al-fiqh și cine a fost primul care l-a sistematizat ca disciplină independentă?

Hotărârile juridice

4. Definește al-aḥkām în limbă și în terminologie și explică definiția.

- Care sunt hotărârile taklifiyyah?
- Definește fiecare dintre ele și arată elementele care delimitează fiecare definiție.
- Care sunt hotărârile waḍʿiyyah?
- Definește fiecare dintre ele și dă exemple.
- Care este hotărârea privind săvârșirea unui act de adorare, a unui contract sau a unei condiții fāsid și care este dovada?
- În ce situații se face diferență între fāsid și bāṭil?

Cunoașterea

5. Ce este ʿilm-ul? Dă un exemplu și menționează elementele delimitatoare ale definiției.

- Explică diferența dintre jahl basīṭ și jahl murakkab și dă un exemplu prin care diferența să devină clară.
- Ce este ḡann-ul și care este diferența dintre el, shakk și wahm?
- Menționează categoriile cunoașterii și dă un exemplu pentru fiecare.

Vorbirea şi expresiile

6. Defineşte al-kalām în limbă şi în terminologie şi arată care este cea mai mică structură din care se poate alcătui, cu exemple. Ce este kalimah şi în câte categorii se împarte?

- Care sunt tipurile de ism? Dă exemple.
- Defineşte fi‘l-ul şi enumeră categoriile lui cu exemple.
- Menţionează sensurile pe care le cunoşti pentru următoarele particule şi dă exemple: wāw, fā’, lām-ul prepoziţional şi ‘alā.

Categoriile vorbirii

7. Defineşte khabar şi inshā’.

- Menţionează categoriile khabar-ului din perspectiva conţinutului relatat şi dă exemple. Vorbirea poate fi khabar şi inshā’ din două perspective diferite şi poate avea forma de khabar cu sens de inshā’ sau invers. Dă câte un exemplu şi explică-l.

Ḥaḳīqah şi majāz

8. Menţionează categoriile vorbirii din perspectiva folosirii ei, definind fiecare categorie şi explicând elementele delimitatoare ale definiţiei.

- În câte categorii se împarte ḥaḳīqah?
 - Care este folosul cunoaşterii acestor categorii?
 - Care este condiţia pentru a interpreta un cuvânt în sensul lui majāz şi care este condiţia folosirii unui cuvânt în sens figurat?
9. Care este diferenţa dintre majāz mursal şi majāz ‘aqlī? Dă un exemplu care să clarifice diferenţa.
- De ce au fost menţionate ḥaḳīqah şi majāz în uşûl al-fiqh?

Porunca

10. Defineşte al-amr şi explică elementele care delimitează definiţia.

- Care sunt formele poruncii? Dă exemple. Poate cererea unei fapte să fie înţeleasă şi fără aceste forme?
- Ce implică, în principiu, forma de poruncă? Menţionează dovada şi explică modul de argumentare.
- Se poate abate porunca de la această semnificaţie de bază? Explică şi adu dovada.

11. Dacă îndeplinirea lucrului poruncit depinde de un alt lucru, care este hotărârea acelui lucru? Dă un exemplu.

Interdicția

12. Definește an-nahy și explică elementele care delimitează definiția. Poate interdicția să fie înțeleasă și prin alte formule? Prin ce? Ce implică, în principiu, forma de interdicție?

13. Menționează regula madhhabului privind lucrul interzis: este el invalid sau poate fi valid împreună cu interdicția? Poate interdicția să indice altceva decât taḥrīm? Dă exemple.

Cine intră sub adresarea poruncii și a interdicției

14. Cine este mukallaf? Este necredinciosul supus obligațiilor Sharī'ah? Dacă împlinește lucrul poruncit în starea de necredință, este acesta valid? Care este dovada?

- Trebuie să recupereze ceea ce a ratat în timpul necredinței? Care este dovada?

Piedicile responsabilității juridice

15. Care sunt piedicile responsabilității juridice și care este dovada pentru ele?

- Se aplică aceste piedici și drepturilor oamenilor?

Generalul

16. Definește al-‘āmm în limbă și în terminologie și explică elementele delimitatoare ale definiției. Care sunt formulele generalității? Dă exemple.

- Substantivul determinat prin „al-” indică întotdeauna generalitatea sau există o detaliere? Explică și dă exemple.

- Care este regula privind aplicarea textului general? Dacă el a fost revelat sau rostit din cauza unei situații particulare, se limitează la acea situație sau se aplică generalitatea formulării? Explică și dă exemple.

Particularul

17. Definește al-khāṣṣ în limbă și în terminologie și dă exemple. Ce este takhṣīṣ și care sunt tipurile dovezii de particularizare?

- Ce este excepția? Menționează condițiile pe care le cunoști, împreună cu diferențele de opinie și opinia preferată cu dovada ei.

- Ce se înțelege prin condiția care produce particularizarea? Ce este calificarea particularizatoare? Dă exemple.

18. Care sunt particularizatorii separați? Care este argumentul celor care nu consideră particularizarea prin rațiune și simțuri drept takhşîş?

- Poate Coranul să fie particularizat prin Sunnah și invers? Dă exemple.

- Dă două exemple: unul pentru particularizarea Coranului prin ijma‘ și altul pentru particularizarea Sunnah prin qiyās.

Absolutul și restricționatul

19. Ce este al-muṭlaq și care sunt elementele delimitatoare ale definiției sale? Definește al-muqayyad. Dacă apar două texte, unul absolut și unul restricționat, cum procedăm? Dă exemple.

Mujmal și mubayyan

20. Definește al-mujmal în limbă și în terminologie, cu exemple.

- Ce este al-mubayyan? Prin ce poate avea loc bayān-ul? Dă exemple.

Zāhir și mu’awwal

21. Ce este az-zāhir în limbă și în terminologie și care sunt elementele delimitatoare ale definiției?

- Care este regula privind lucrul cu sensul zāhir?
- Ce este al-mu’awwal?
- În câte categorii se împarte ta’wīl-ul? Dă exemple.

Naskh-ul

22. Definește an-naskh în limbă și în terminologie și explică elementele delimitatoare ale definiției. Ce nu poate fi abrogat? Motivează răspunsul. Care sunt condițiile naskh-ului?

23. Menționează categoriile naskh-ului din perspectiva textului abrogat și din perspectiva dovezii abrogatoare, cu exemple pentru fiecare. Care sunt înțelepciunile naskh-ului?

- Care este dovada pentru posibilitatea rațională a naskh-ului și pentru existența lui în Sharī‘ah?

Relatările

24. Definește al-khabar în limbă și în terminologie.

- Menționează tipurile faptelor Profetului ﷺ, explicând hotărârea fiecărui tip și dând exemple. Care este hotărârea aprobării sale (taqrīr)?

- Dacă un lucru a avut loc în vremea sa ﷺ, însă el nu a știut despre el, care este hotărârea și care este dovada?

25. Menționează categoriile relatării din perspectiva persoanei căreia îi este atribuită și din perspectiva numărului căilor de transmitere. Cine este ṣaḥābī? Este afirmația Companionului o dovadă?

- Sunt relatările āḥād o dovadă?
- Ce înseamnă taḥammul al-ḥadīth și adā' al-ḥadīth? Care sunt formulele de transmitere și ce este ijāzah?

Ijmā'-ul

26. Definește al-ijmā' în limbă și în terminologie și menționează elementele delimitatoare ale definiției.

- Este ijmā'-ul o dovadă? Care este dovada?
- Care sunt felurile ijmā'-ului?
- Care este ijmā'-ul a cărui încălcare îl face pe om necredincios?
- Care este opinia mai puternică despre posibilitatea existenței ijmā'-ului ḡannī?

- Menționează condițiile ijmā'-ului pe care le cunoști. Este necesară încheierea generației în care a apărut consensul? Care este dovada?

Qiyās-ul

27. Definește al-qiyās în limbă și în terminologie și explică definiția.

- Care sunt pilonii qiyās-ului?
- Este qiyās-ul o dovadă a Sharī'ah? Care este dovada?

28. Care sunt condițiile qiyās-ului? Dă pentru fiecare condiție un exemplu de qiyās invalid din cauza lipsei ei.

- Menționează categoriile qiyās-ului și dă exemple pentru fiecare.
- Definește qiyās ash-shabah și qiyās al-'aks și dă exemple.

Contradicţia aparentă

29. Ce este at-taʿāruḍ? Care sunt categoriile sale şi câte situaţii are fiecare categorie? Dă exemple.

Ordinea dintre dovezi

30. Dacă dovezile par să se contrazică, care este regula?

- Ce elemente determină preferinţa între textele Coranului şi Sunnah, între formele de ijmaʿ şi între formele de qiyās?

Muftī-ul şi mustaftī-ul

31. Cine este muftī-ul şi cine este mustaftī-ul? Care sunt condiţiile pentru permisiunea fatwā şi condiţiile pentru obligaţia de a răspunde? Menţionează ceea ce cunoşti despre acestea.

- Ce îi revine celui care cere fatwā şi ce este recomandat pentru el?

Ijtihād-ul

32. Defineşte ijtihād-ul în limbă şi în terminologie. Cine este mujtahidul?

- Menţionează condiţiile ijtihād-ului pe care le cunoşti. Poate ijtihād-ul să fie parţial?

- Care este hotărârea privind greşeala mujtahidului?

Taqlīd-ul

33. Defineşte taqlīd-ul în limbă şi în terminologie. În ce situaţii este permis? Este condiţionat ca problema să fie dintre ramurile religiei şi nu dintre fundamente? De ce? Care este opinia mai puternică şi care este dovada ei?

34. Menţionează felurile taqlīd-ului şi hotărârea fiecăruia. Este muqallidul socotit savant? Care este hotărârea fatwā-ului său?

Glosar de termeni arabi și tehnici

Glosarul de mai jos explică termenii arabi și termenii tehnici păstrați în transliterare în această ediție, inclusiv termenii de uşul al-fiqh, fiqh, gramatică și muştalah al-ḥadīth care apar în text. Definițiile sunt formulate potrivit sensului în care termenii sunt folosiți în această lucrare.

adā' (أداء) – transmiterea mai departe a unui hadith după ce acesta a fost primit printr-o cale recunoscută de transmitere.

adhān (أذان) – chemarea rituală la rugăciune.

āḥād (أحاد) – relatări care nu ating nivelul de transmitere mutawātir.

aḥkām (أحكام) – hotărâri sau norme juridice; pluralul lui ḥukm.

aḥkām al-waḍ'īyyah (الأحكام الوضعية) – hotărâri prin care Legiuitorul stabilește semne, cauze, condiții ori impedimente de care depind existența sau efectele juridice ale unei fapte.

aḥkām at-taklīfiyyah (الأحكام التكليفية) – hotărârile normative care privesc cererea de a face sau a lăsa o faptă ori permisiunea de a alege; aici: wājib, mandūb, muḥarrām, makrūh și mubāḥ.

al-rawātib (الرواتب) – rugăciunile voluntare regulate legate de cele cinci rugăciuni obligatorii.

‘āmm (عام) – formulare generală care cuprinde toți indivizii ei fără o limitare numerică.

‘āmmī (عامي) – persoană de rând care nu are capacitatea de a deduce singură hotărârile din dovezile lor.

‘an‘anah (عننة) – transmiterea unei relatări prin formula ‘an („de la”), fără o formulă explicită de audiere directă.

aṣl (أصل) – fundament, origine; în qiyās: cazul de bază asupra căruia există deja o hotărâre.

‘awrah (عورة) – părțile corpului care trebuie acoperite potrivit Sharī‘ah.

‘azīmah / ‘azā’im (عزائم / عزيمة) — hotărâre aplicată în forma ei obișnuită, fără uşurarea unei concesi; pluralul este ‘azā’im.

‘azl (عزل) — retragerea înainte de ejaculare (coitus interruptus), discutată în lucrare ca faptă practică de unii Companioni.

badal (بدل) — apozitie/substitut în gramatica arabă; poate funcţiona ca o calificare conectată care particularizează un text general.

bāṭil (باطل) — nul, nevalid; în cea mai mare parte a cărţii este echivalent cu fāsīd, cu excepţiile juridice menţionate de autor.

bayān (بيان) — clarificare sau explicare prin care un text mujmal devine inteligibil.

ḍa‘īf (ضعيف) — slab; în terminologia hadithului, relatare care nu îndeplineşte condiţiile lui ṣaḥīḥ sau ḥasan.

dalīl (دليل) — dovadă, indiciu sau text din care se stabileşte o hotărâre.

ḍarūrī (ضروري) — cunoaştere necesară, percepută fără cercetare şi argumentare.

far‘ (فرع) — ramură; în qiyās: cazul nou asupra căruia se transferă hotărârea cazului de bază.

fard (فرض) — obligatoriu; în contextul hotărârilor juridice este unul dintre numele lui wājib.

farīḍah (فريضة) — obligaţie impusă; unul dintre termenii folosiţi ca sinonim pentru wājib/fard.

fāsād (فساد) — invaliditate/corupere juridică; opusul lui ṣiḥḥah.

fāsīd (فاسد) — nevalid/corupt: act ale cărui efecte juridice nu se produc.

fāsīd al-‘itibār (فاسد الاعتبار) — qiyās invalid deoarece intră în conflict cu o dovadă mai puternică.

fatwā (فتوى) — răspuns juridic religios dat de un mufti la o întrebare concretă.

fiqh (فقه) — înţelegere; tehnic: cunoaşterea hotărârilor juridice practice ale Shari‘ah pe baza dovezilor lor detaliate.

fitnah (فتنة) — încercare, tulburare sau deviere; sensul exact depinde de context.

ghusl (غسل) — spălarea rituală completă a corpului.

ḥadīth (حديث) – relatare profetică; poate cuprinde cuvinte, fapte, aprobări sau descrieri atribuite Profetului ﷺ.

ḥajj (حج) – pelerinajul major la Makkah, unul dintre stâlpii Islamului.

ḥāl (حال) – circumstanțial în gramatica arabă; în discuția despre takhṣīṣ poate funcționa ca o calificare particularizatoare.

ḥalāl (حلال) – permis din punct de vedere religios.

ḥaqīqah (حقيقة) – sens propriu: folosirea unui cuvânt în sensul pentru care a fost instituit.

ḥarām (حرام) – interzis din punct de vedere religios.

ḥasan (حسن) – bun/acceptabil; în terminologia hadithului, relatare cu lanț neîntrerupt și naratori drepecți, al căror nivel de precizie este mai redus decât cel cerut pentru ṣaḥīḥ, lipsită de shudhūd și de o ‘illah vătămătoare.

ḥatm (حتم) – necesar, obligatoriu în mod ferm; unul dintre termenii folosiți pentru wājib.

ḥukm (حكم) – hotărâre/normă juridică; plural: aḥkām.

ibāḥah (إباحة) – permisiune; indicarea faptului că o faptă este îngăduită.

iḥrām (إحرام) – starea rituală sacră în care intră pelerinul pentru ḥajj sau ‘umrah și în care anumite fapte devin interzise.

ijāzah (إجازة) – permisiune acordată de un profesor unui elev de a transmite o anumită lucrare sau anumite relatări, potrivit formelor recunoscute de transmitere.

ijmā‘ (إجماع) – consensul mujtahidilor comunității lui Muḥammad ﷺ, după moartea Profetului ﷺ, asupra unei hotărâri juridice a Shari‘ah într-o anumită epocă.

ijtihād (اجتهاد) – depunerea întregului efort pentru a ajunge la o hotărâre juridică a Shari‘ah pe baza dovezilor.

ikrāh (إكراه) – constrângere: obligarea unei persoane la ceva ce nu dorește.

‘illah (علة) – cauză juridică relevantă pentru o hotărâre; în qiyās este însușirea comună pe baza căreia hotărârea se transferă de la aṣl la far‘.

inshā‘ (إنشاء) – enunț performativ care nu poate fi descris, prin natura sa, ca adevărat sau fals; de pildă porunca și interdicția.

isnād (إسناد) — lanţul de transmitere al unei relatări şi atribuirea acesteia prin acel lanţ.

istijmār (استجمار) — curăţarea după eliminarea nevoilor folosind pietre sau un material uscat echivalent.

istithnā’ (استثناء) — excepţie: scoaterea unor indivizi dintr-o formulare generală prin illā sau o expresie echivalentă.

jahl (جهل) — necunoaştere/ignoranţă.

jahl baṣiṭ (جهل بسيط) — necunoaştere simplă: lipsa totală a percepţiei unui lucru.

jahl murakkab (جهل مركب) — necunoaştere compusă: perceperea unui lucru într-un mod contrar realităţii.

jā’iz (جائز) — permis sau admisibil; în anumite contexte poate însemna şi valid.

kalām (كلام) — vorbire/discurs; tehnic, un enunţ verbal care transmite un sens complet.

khabar (خبر) — relatare/enunţ informativ care, prin natura sa, poate fi descris ca adevărat sau fals.

khamr (خمر) — vin/intoxicant; termen folosit în fiqh pentru băuturile îmbătătoare.

khāṣṣ (خاص) — formulare particulară, limitată la un individ sau la un număr determinat.

lāzim (لازم) — obligatoriu, necesar; folosit aici ca unul dintre sinonimele lui wājib.

madhhab (مذهب) — şcoală sau metodă juridică; poate desemna şi ansamblul opiniilor atribuite unui imam şi şcolii sale.

mahr (مهر) — darul nupţial datorat soţiei prin căsătorie.

maḥẓūr (محظور) — interzis/prohibat; unul dintre termenii folosiţi pentru muḥarram.

majāz (مجاز) — sens figurat: folosirea unui cuvânt într-un alt sens decât cel pentru care a fost instituit, pe baza unei legături şi a unui indiciu contextual; autorul menţionează şi disputa privind existenţa acestei categorii.

makrūh (مكروه) — lucru dezaprobat fără ca părăsirea lui să fie impusă obligatoriu.

mamnū’ (ممنوع) — oprit/interzis; unul dintre termenii folosiţi pentru muḥarram.

- mandūb (مندوب) – faptă recomandată: cel care o face din ascultare este răsplătit, iar cel care o lasă nu este pedepsit.
- mansūkh (منسوخ) – text sau hotărâre abrogată.
- maqṭū‘ (مقطوع) – relatare atribuită unui Tābi‘ī sau unei persoane din generațiile de după el.
- marfū‘ (مرفوع) – relatare atribuită Profetului ﷺ.
- maṣḍar (مصدر) – substantiv verbal în gramatica arabă; uneori poate fi folosit în locul unui verb la imperativ.
- masnūn (مسنون) – prescris sau recomandat potrivit Sunnah; folosit ca sinonim pentru mandūb.
- matn (متن) – textul propriu-zis al unei relatări, distinct de lanțul ei de transmitere.
- mawqūf (موقوف) – relatare atribuită unui Companion și care nu are hotărârea de marfū‘.
- mubāḥ (مباح) – permis: faptă care, prin ea însăși, nu este nici poruncită, nici interzisă.
- mubayyan (مبين) – text explicat/clarificat astfel încât sensul urmărit poate fi înțeles.
- muḍārī‘ (مضارع) – forma verbală arabă care exprimă, în funcție de context, prezentul sau viitorul.
- muftī (مفتي) – savantul calificat care emite o fatwā.
- muḥarrām (محرم) – interzis în mod obligatoriu; cel care îl lasă din ascultare este răsplătit, iar făptuitorul merită pedeapsă.
- mujmal (مجمال) – text al cărui sens urmărit nu poate fi înțeles complet fără o explicație suplimentară.
- mujtahid (مجتهد) – persoană calificată să facă ijtihād și să deducă hotărâri din dovezile lor.
- mukallaf (مكلف) – persoana asupra căreia se aplică responsabilitatea juridică religioasă; în discuția autorului: adultul sănătos mintal.
- mukhassīṣ (مخصص) – cel sau ceea ce particularizează o formulare generală; termenul se folosește și pentru dovada prin care are loc particularizarea.
- muqallid (مقلد) – persoană care urmează prin taqlīd opinia altuia.

muqayyad (مقيّد) — formulare restricţionată printr-o însuşire sau condiţie suplimentară.

mustaftī (مستفتی) — persoana care cere o fatwā.

mustaḥabb (مستحب) — recomandat şi iubit din punct de vedere religios; sinonim folosit pentru mandūb.

muṣṭalaḥ al-ḥadīth (مصطلح الحديث) — disciplina terminologiei şi clasificării hadithului.

mutawātir (متواتر) — relatare transmisă pe atât de multe căi încât, potrivit definiţiei autorului, transmiterea lor produce cunoaştere certă.

muṭlaq (مطلق) — formulare necondiţionată sau nerestricţionată, care indică realitatea unui lucru fără o calificare suplimentară.

nadb (ندب) — recomandare juridică; indicarea unei fapte ca fiind recomandată, nu obligatorie.

nafl (نفل) — faptă voluntară/suplimentară de adorare; unul dintre termenii folosiţi pentru mandūb.

nahy (نهي) — interdicţie: formulare prin care se cere renunţarea la o faptă, de pe o poziţie de autoritate.

nāsikh (ناسخ) — dovada sau textul care abrogă.

naskh (نسخ) — abrogare: ridicarea unei hotărâri a Shari‘ah printr-o dovadă ulterioară din Shari‘ah.

na‘t (نعت) — adjectiv/atribut gramatical; poate funcţiona ca mijloc conectat de particularizare.

naẓarī (نظري) — cunoaştere la care se ajunge prin reflecţie şi argumentare.

niṣāb (نصاب) — pragul minim de avere de la care devine obligatoriu zakāh-ul pentru bunurile la care se aplică.

nisyān (نسيان) — uitare: absenţa temporară din minte a unui lucru cunoscut.

qarīnah (قرينة) — indiciu contextual care arată sensul urmărit al unei expresii.

qaṭ‘ī (قطعي) — cert, categoric; dovadă sau cunoaştere care nu rămâne la nivelul simplei probabilităţi.

qiblah (قبلة) — direcţia Ka‘bah spre care musulmanii se îndreaptă în rugăciune.

qiyās (قياس) — analogie juridică: egalarea unui caz nou cu un caz de bază în hotărârea lui, datorită unei cauze juridice comune.

qiyās al-‘aks (قياس العكس) — analogie inversă: dovedirea contrariului unei hotărâri prin existența contrariului cauzei relevante.

qiyās ash-shabah (قياس الشبه) — analogie prin asemănare, în care ramura este alipită cazului de bază cu care seamănă cel mai mult.

qiyās jalī (قياس جلي) — analogie evidentă, în care cauza este clară ori diferența dintre cele două cazuri este în mod limpede lipsită de efect.

qiyās khafī (قياس خفي) — analogie mai puțin evidentă, care necesită o analiză mai atentă a cauzei și a asemănării.

qur’ / qurū’ (قروء / قراء) — termen cu mai multe sensuri în fiqh, folosit în versetul despre perioada de așteptare a femeii divorțate; poate desemna menstruația sau perioada de curățenie dintre menstruații.

rak‘ah (ركعة) — unitate de bază a rugăciunii, alcătuită din poziții și recitări cunoscute.

ribā (ربا) — spor/interes interzis; în fiqh desemnează formele de creștere nepermisă în anumite împrumuturi și schimburi.

rukhsah / rukhas (رخص / رخصة) — concesiune/ușurare juridică acordată datorită unei scuze sau situații speciale; plural: rukhas.

sadaqah (صدقة) — milostenie; termenul poate desemna și, într-un sens mai larg, o faptă pentru care există răsplată.

ṣaḥābī (صحابي) — Companion: persoană care l-a întâlnit pe Profet ﷺ crezând în el și a murit în această stare.

ṣaḥīḥ (صحيح) — valid/corect; act ale cărui efecte juridice se produc.

shakk (شك) — îndoială în care cele două posibilități sunt egale.

Sharī‘ah (الشريعة) — legea revelată a Islamului și ansamblul normelor aduse de revelație.

sharṭ (شرط) — condiție; ceva de existența sau inexistența căruia este legată o hotărâre.

shudhūdh (شذوذ) — anomalie în transmite; situația în care o relatare a unui narator de încredere contrazice o relatare mai puternică.

ṣifah (صفة) — calificare/însușire; în particularizare poate fi adjectiv, badal sau ḥāl.

ṣiḥḥah (صححة) — validitate juridică; starea în care un act își produce efectele recunoscute de Sharīʿah.

siwāk (سواك) — bețișor sau mijloc tradițional folosit pentru curățarea dinților; și practica folosirii lui.

Sunnah (السنة) — îndrumarea profetică; în uşûl, una dintre sursele principale ale dovezilor juridice.

taʿabbudī (تعبدی) — act sau hotărâre de natură devoțională a cărei ʿillah juridică nu este cunoscută ori nu este stabilită pentru extindere prin qiyās.

tāʿah (طاعة) — ascultare/supunere față de Allah; faptă de obediență religioasă.

taʿāruḍ (تعارض) — contradicție aparentă între două dovezi astfel încât fiecare pare să implice opusul celeilalte.

tābiʿī (تابعی) — persoană din generația de după Companioni, care a întâlnit un Companion fiind credincioasă în Mesagerul ﷺ și a murit în această stare.

tadlīs (تدليس) — ascunderea unui aspect al lanțului de transmite printr-o formulă care poate sugera o legătură directă fără a o afirma explicit.

taḥallul (تحلل) — ieșirea din starea de iḥrām; poate fi parțială sau completă, în funcție de etapa ritualurilor.

taḥammul (تحمل) — primirea și însușirea unei relatări de la profesor, înainte de transmiterea ei mai departe.

taḥrīm (تحريم) — interdicție juridică; stabilirea unei fapte ca muḥarram.

takbīr (تكبير) — rostirea formulei „Allāhu akbar”.

takhṣiṣ (تخصيص) — particularizare: scoaterea unora dintre indivizii cuprinși de o formulare generală.

taqlīd (تقليد) — urmarea opiniei unei persoane a cărei afirmație nu este, prin ea însăși, o dovadă.

taqrīr (تقرير) — aprobarea Profetului ﷺ prin faptul că a cunoscut o afirmație sau o faptă și nu a dezaprobat-o.

tarjīḥ (ترجيح) — preferarea uneia dintre două dovezi sau opinii pe baza unui criteriu care îi conferă o greutate mai mare.

tawāf (طواف) — înconjurarea rituală a Ka‘bah.

ta‘wīl (تاويل) — purtarea unei expresii de la sensul ei aparent către un alt sens admis de limbă, pe baza unei dovezi.

uṣūl (أصول) — fundamente, principii; pluralul lui aṣl.

uṣūl al-fiqh (أصول الفقه) — disciplina care studiază dovezile generale ale fiqh-ului, modul de folosire a lor și situația celui care deduce hotărârile.

wahm (وهم) — aprecierea mai slabă dintre două posibilități, atunci când contrariul ei este mai probabil.

wājib (واجب) — obligatoriu: ceea ce Legiuitorul a poruncit în mod imperativ.

walī (ولي) — tutore sau reprezentant juridic; în contextul căsătoriei, tutorele femeii.

waqf (وقف) — bun consacrat ca fundație/donație durabilă, a cărui substanță este păstrată iar folosul este destinat unei cauze.

wuḍū‘ (وضوء) — abluțiunea rituală minoră efectuată înaintea anumitor acte de adorare.

zāhir (ظاهر) — sens aparent: sensul predominant indicat de o expresie, deși aceasta admite și un alt sens.

zakāh (زكاة) — milostenia obligatorie datorată, în condițiile stabilite de Sharī‘ah, din anumite categorii de avere.

ẓann (ظن) — apreciere predominantă: una dintre două posibilități este mai probabilă decât cealaltă.

ẓannī (ظني) — probabil/conjectural; ceea ce se stabilește printr-o dovadă sau o cunoaștere care nu atinge nivelul certitudinii.

ẓihār (ظهار) — formulă prin care un soț își aseamănă soția cu o femeie care îi este permanent interzisă la căsătorie; în Sharī‘ah are consecințe și o ispășire specifică.

zinā (زنا) — relație sexuală ilicită în afara unei căsătorii valide.

Al-Uşûl min ‘Ilm al-Uşûl

Uşûl min ‘Ilm al-Uşûl

Traducere integrală a tratatului despre fundamentele uşûl al-fiqh, cu explicații despre dovezi, reguli și interpretarea textelor.

Autor: Muḥammad ibn Şāliḥ al-‘Uthaymīn

Traducere în limba română

Institutul Tawhid

INSTITUTUL TAWHID

tawhid.ro